Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 219 (11417) | 1980 чылдың сентябрь 19, пятница | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көп.

АЖААЛДАНЫҢ ШАЛЫПЧЫ ТЕМПИЗИ

БАРНАУЛ. (СЭТА-ның тускай корр. В. Павлов). Алтай крайда дүжүт ажаалдазы доостурунуң кырында келген. Крайның механизаторлары сентябрь 17-де сөөлгү, беш миллионгу гектар шөлдерниң тараазын кестирип эгелээн.

Үш миллион ажыг гектар шөлдерниң тараазын бастырган. Чаа дүжүттүң миллион тонна тараазын күрүне шыгжамырында урган.

Ажаалданың шалыпкын темпизин, үзүк-соксаал чогуп ажаалда-транспорт комплекстеринде каттыштырган 25 муң комбайннарның, 30 ажыг муң автомашиналарның болгаш тракторларның деминг ажылы хандырып турар. Тарааны бастырарын болгаш шаңнарже, элеваторларже үндүр сөөртүрүн тус-тус ажылчын планнар ёзугаар боттандырып, ээлчеглер солчурунун аргазын калбаа-биле ажыглап турар.

Ажаалданың доостур үезинде автомобилистерге улуг үлүг онаажып эгелээн. «Шөл—шаң—элеватор» деп утлуг маршруттарда олар дүн-хүн дивейн ажылдап турар. Кузовтарын улгаттырган автомобильдерни, тракторлар болгаш автомобильдер поездилерни ооң мурнунда чылдардан калбак ажыглап турар.

Тараа хүлээп алыкчыларында бачым үе база эгелээн. Олар хонукта-ла чүс муң тонна ажыг тарааны арыглаары болгаш складтаары-биле хүлээп ап турар. Күштүг болгаш үнелиг кызыл-тастың кээп турарын онзагай хыналдага алган. Колхозтарның база совхозтарның тускай эртемниглери-биле кады тараа белеткелчилери тарааның шынарын ажыл-агыйларның шуут боттарынга хынап, көжүп чоруур лабораторияларның дузазы-биле тарааларның аңгы-аңгы сорттары каяа-даа холушпазын дээш хемчеглерни ап турар.

Күрүнеге тараа саларының планын күүсеткениниң дугайында бир-ле дугаарында Алтай районнуң тараажылары рапорттаан. Планнарын күүседиринге Советский, Смоленск, Бийск, Целинный районнарның ажыл-ишчилери чоокшулаан.

СЭКП-ниң XXVI съездизинге уткуштур

Малчынның сөзү

ҮЛҮҮВҮС БОЛЗУН ДЭЭШ

Ниитиниң малын кадарып ажылдаандан бээр шоолут үр болбаан бис, ону беш чылдан бо доозукчу чылы бистиң малчыннаашывыстың дөрткү чылы болуп турар. Ынчангаш мал ажылынга арга-дуржулгавыс бар, бүгү чүвени кылып билир бис дээр барымдаавыс чок. Ынчалза-даа Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының ээлчеглиг XXVI съездизинге күш-ажылчы белектерлиг ужуражыр дээш бистиң республиканың күш-ажылчы коллективтериниң болгаш тус-тус кижилерниң, ооң иштинде малчыннарның бедиткен чаа хүлээлгелерин алгаш, сагыш-сеткилиниң ханызындан онза чүткүлдүг ажылдап турары улам сорук кирип келир боор-дур.

СЭКП ТК-ның июнь (1980 ч.) Пленумунуң шиитпирлерин болгаш аңаа СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Леонид Ильич Брежневтиң илеткелин база XXVI съездиге төлептиг ужуражыр дээш социалистиг чарыш дугайында СЭКП ТК-ның доктаалын танышкаш, бүгү улусчу бо улуг херекке боттарывыстың үлүүвүстү, шыдаар шаавыс-биле кииреринге шиитпирлээн бис.

Мурнунда чылдарда хураганнар болгаш төрүвес шээр мал кадарып чораан бис. Эрткен 1979 чылдың чайынында дуңгужун төрүүр хуңан хойларны хүлээп алдывыс. Бир кодан аныяк хойларывысты кыштан хүр менди чыл ажырып алган бис. Хой оолдап турган үеде совхозтуң хоочун хойжуларының болгаш сакманчыларның дузазы-биле төрүттүнген бүгү хураганнарывысты менди алгаш, совхозтан биске берген планны ажыр күүседир аргалыг болдувус. Ол болза төрүүр чүс баш дуңгуш хойга онаажтыр 80 хураган болган. Дуржулгалыг мурнакчы хойжуларның көргүзүглеринге бодаарга, бо ындыг-ла эки эвес көргүзүг болбайн аан. Дүк кыргып алыр планывыс бир башка онаажтыр 2,5 кг турган, херек кырында 2,6 кг дүктү кыргып алдывыс.

Баштай төрүүр кодан хой малдааш, чедип алган чүгээр түңнелдеривис өөм ишти Дмитрий Куулар-биле бистиң мал ажылынче улам хандыкшыдып, өөртүп турар.

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң партияның ээлчеглиг XXVI съездизин чыылдырар дугайында доктаалын таныштырып турган үеде коммунистерниң ол улуг шуулганынга каапдыг белектиг ужуражып болурул дээрзин база бодап турган бис. Ынчангаш СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуур дээш бүгү улустуң чүткүлүнге бичии-даа болза немере үлүүвүс болзун дээш бедиткен социалистиг хүлээлгени боттарывыска алганывыс ол.

Ол хүлээлгевисте төрүүр чүс баш хойга онаажтыр 90 хураганны алырын, бир баш хойга онаажтыр 2,6 кг дүктү кыргып алырын, 15 тонна мал чемин, 10 тонна өдекти белеткеп алырын хүлээнген бис.

Сөзүн берген соонда, күүседири албан болгай. Ынчангаш малывыстың чайгы болгаш күскү одарладыышкынын таарыштырып тургаш, эки деңгилдени чедип алган бис. Хоюувустуң тарып боозадылгазы сентябрь эгезинде доозулган. Дүжүт ажаалдазы доостурга, кодан хоюувусту аңгыска улам семиртирип бодап тур бис. Мал чеминге 15 тонна сигенни белеткээш, кыштаавыста чедиртип, 10 тонна ажыг өдекти база бөлүп алган бис. Кыжын Хараганныг-Үзүк деп черге кыштаар дээш, ында кажаа-хораавыстың, чурттаар бажыңывыстың септелгезин колдуунда кылып алган бис.

Төрээн Коммунистиг партиязының съездизинге төлептиг ужуражыры аныяктарның, комсомолчуларның база ыдыктыг хүлээлгези болгай. Алган хүлээлгевисти ажыл-херек-биле бадыткаар, харын-даа ооң бедик көргүзүглерни чедип алыр дээш бүгү күжүвүстү, арга-мергежиливисти салыр деп бодап турар бис.

Н. КУУЛАР.

Чөөн-Хемчик районда «Большевик» совхозтуң хойжузу, район Совединиң депутады.

ҮРГҮЛЧҮЛЕВИШААН

Бии-Хемниң «Кызыл тараачын» совхозунуң шөлдеринде болгаш шынааларында мал чеминиң белеткели үргүлчүлеп турар. Ында механизаторларның күш-ажылын шын организастааны, оларның аразынга калбарган социалистиг чарыштың дээштии ажылдың темпизин дүргедеткен. 300 тонна сиген сараатарда салдынган азы ол дээрге планның 85 хуузу болур.

Амгы хүннерде механизаторларның ортузунда В. П. Байбинниң удурткан бригадазы шалыпчыларның санынга кирип, ооң кежигүннери сиген кезиилдезиниң талазы-биле боттарынга алган хүлээлгезин күүсеткениниң дугайында бир дугаарында рапорттааннар. Олар 905 тонна сигенни сараатарда салган.

Ол мурнакчы бригада ам саваң сараатап, эки көргүзүглерлиг ажылдап турар.

База ол ышкаш он-он муң хойну өстүрүп турар Эрбек салбырында мал чеминиң чыылдазы немешпишаан. Эрбекчилер бо чылын 1050 тонна сигенни белеткээр планныг тургаш, бо хүнге чедир 850 тоннаны сараатааннар.

Бо салбырда сиген белеткелинге малчыннар болгаш оларның өг-бүле кежигүннери идепкейлиг киржип турар.

«Кызыл тараачын» совхозунда сиген белеткели-биле кады сенаж салыры үргүлчүлевишаан, Туран сүт-бараан фермазында тос муң тонна сенаж салдынган.

В. МААДЫР-ООЛ.

САВАҢ—МАЛ ЧЕМИНГЕ КУРЛАВЫР

Съезд мурнунуң күш-ажылчы шалыпчы ээлчээнде бүдүрүлгениң ажыктыын база ажылдың шынарын бедидер талазы-биле чаа-чаа бедиткен хүлээлгелерни алган коллективтерниң эгелээшкинин деткээн СЭКП обкомунуң бюрозунуң хүлээп алган доктаалын «Коммунизмниң херели» совхозтуң ажыл-ишчилери изиг-биле деткип, социалистиг чарышты чер болганда калбарткан. Хөй болгаш артыкшылдыг мал чемин белеткеп алырга, ниитиниң малын кыштан хүр-менди ажырарынга, ооң алыр продуктуларны көвүдедип, күрүне мурнунга алган планныг онаалдаларны күүседиринге идиглиг болур. Ынчангаш совхоз малга четчир саңныг сенаж, силос белеткээр механизастаттынган звенону тургускан.

Звено кежигүннери 1600 тонна хире сигенни белеткээн, ооң хөй кезиин пресстээш, совхоз төвүнде малчын коданнарда сөөртүп чедирген.

Онгарларда салдынган силос муң ажыг тонна, а сенаж салыры ам-даа үргүлчүлевишаан.

Мал чеминиң белеткелиниң эгезинден бээр социалистиг чарыштың тиилекчилерин үргүлчү шаңнап, хана солуннарга мактап бижигилээн. Совхоз дирекциязының талазындан кижилерниң материалдыг болгаш моральдыг сонуургалын, оларның күш-ажылчы чедиишкиннерин деткип, аъш-чем-биле хандырылгазынче, культурлуг дыштанылгазынче кичээнгейни салып келгениниң түңнелинде ажылдың бүдүрүкчүлүү бедип турар. Мал чеми белеткээр звено амгы хүннерде ажаалда-биле капсырлаштыр тараазын ажаап каапкан шөлдүң саваңын удур бөлдүрүп, пресстеп турар. Ында Сергей Седенниң башкарган трактору хүнде 8 тонна саваңны пресстээр тургаш, 16-18 тонна чедирип турар.

С. ДАНЗЫ.

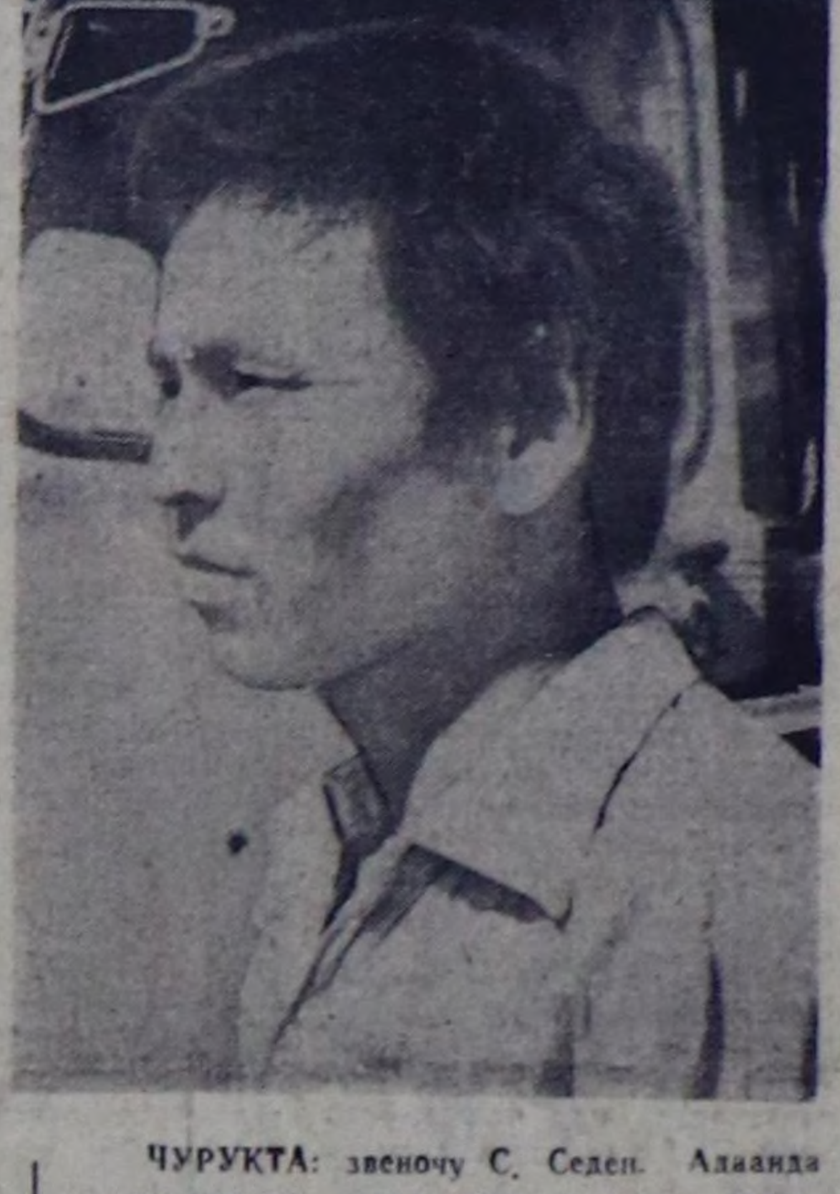

ЧУРУКТА: звеночу С. Седен. Алаанда чурукта ооң тракторунуң шалыпчы экипажы пресстээшкин үезинде.

В. КАРА-САЛДЫҢ фотолары.

ТӨЛЕПТИГ УТКУУР ДЭЭШ

Сентябрь 17-де Тываның Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң каттышкан хуралы боop эрткен. Аңаа ном үндүрер чериниң, солуннар редакцияларының, радио болгаш телевидениениң ажылдакчылары база киришкен.

Каттышкан хуралга СЭКП-ниң XXVI съездизинге уткуштур кылып чорудар ажылдарның планын болгаш Тываның Чогаалчылар эвилелиниң бо үеге чедир кылган ажылдарының түңнелин чугаалашкан. Ол талазы-биле дыңнадыгны Чогаалчылар эвилелиниң баштаар чериниң даргазы К. Кудажы кылган. Школачылар болгаш көдээниң ажыл-ишчилери-биле ужуражышкыннар, радиога болгаш телевидениеге чүве чугаалап, солуннарга чамдык чогаалчылар күш-ажылчы кижилер дугайында очерктер бижип, парлалга ажылынга идепкейлиг киржип турарының дугайын, ол ышкаш аныяк шүлүкчүлерниң XI Бүгү-эвилел фестивалының Тывага ниитизи-биле эки эрткенин ол кысказы-биле дыңнаткан.

Хуралга чогаалчылар С. Сүрүн-оол ном үндүрер чериниң ажылынга хамаарыштыр, С. Козлова очулгалар дугайын, А. Даржай аныяк шүлүкчүлерниң XI Бүгү-эвилел фестивалын организастап эрттиргениниң дугайын чугаалааннар. Хуралга санал берген чогаалчылар боттарының ам кылып турар ажылдарын болгаш чогаадыкчы планнарын база чугаалааннар.

Ук хуралга СЭКП Тыва обкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи А. К. Канзай киришкен.

Гаванада чугаалажыышкыннар

Кубаның Компартиязының ТК-зының Бирги секретары, Куба Республиканың Күрүне чөвүлелиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Фидель Кастронуң болгаш СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыконуң аразында чугаалажыышкыннар дүүн Гаванага уламчылаан.

Л. И. Брежнев биле Ф. Кастронуң ат салганы 1974 чылдың Совет-куба декларациязынга үндезилээш, ССРЭ-ниң болгаш Кубаның аразында хөгжүп турар кады ажылдажылганың чедип алдынган деңнелинге болгаш ооң перспективаларынга ийи таладан бедик үнелээшкинни берген.

Аңы-дүңмалышкы каш-даа партияларның болгаш чурттарның удуртукчулары-биле Л. И. Брежневтиң чоокта чаагы ужуражыышкыннарының дугайын, ук ужуражыышкыннар социалистиг дем каттыштырылгазын быжыглаарының херээнге чаа улуг салыышкын болганын Ф. Кастрога А. А. Громыко дыңнаткан. Амыдыралдың бүгү талаларынга социалистиг чурттарның кады ажылдажылгазының ханылаашкынының дугайты ийи тала сеткил ханыышкынын илергейлээн.

Совет болгаш куба удуртукчу ажылдакчыларның хууда харылзажылгаларының ийи чурттуң аразында бүгү талалыг кады ажылдажылганы улам ыңай хөгжүдеринге чугулазын болгаш үре-түңнелдиин талалар демдеглээн. Л. И. Брежнев биле Ф. Кастронуң совет-куба харылзааларның болгаш делегей байдалының үндезин айтырыглары көрдүнүп турар ужуражыышкыннарының онза ужур-дузалыын онзалап демдеглээн.

Делегей айтырыгларының дугайты санал-оналдар солчуушкунунуң үезинде Кубага хамаарыштыр АКШ-тың өжээнниг политиказын талалар шиитпирлиг буруу шапкан. Кубага удур Американың Каттышкан Штаттарының экономиктиг бүзээлээшкининиң соксадырының дугайында болгаш Гуантанамода америк шериг баазазын дүжүрериниң дугайында куба улустуң чөптүг негелделерин Совет Эвилели быжыы-биле деткип турары онзалап демдеглеттинген.

Империализмниң агрессчи политиказынга удур, колониализмге, неоколониализмге болгаш расизмге удур, делегейге деңг эргелиг экономиктиг харылзааларны доктаадып тургузары дээш демиселге каяа-даа каттышпастар шимчээшкининиң ролюнуң чугулазын демдеглээн.

Тайбынны болгаш делегейниң айыыл чок чоруун быжыглаарының херээнге, дүшкүүрлүг чорукту чавырылдырары болгаш чепсегленииишкинни дүжүрери дээш демиселге КНО-нуң чугула рольдуун онзалап демдеглээн болгаш Каттышкан Нациялар Организациязының Кол Ассамблеязының чаа-чаа ажыттынган XXXV сессиязының ажылынга хамаарышкан чамдык айтырыгларны чугаалашкан.

А. А. Громыконуң алдары дээш Ф. Кастро кежээки шайлалга тургускан. Эш-ёзузунуң байдалынга эвилең ёзу-биле эрткен ол шайлалгага Кубаның Компартиязының ТК-зының Политбюрозунуң болгаш Секретариадының кежигүннери, Куба Республиканың Күрүне чөвүлелиниң Даргазының оралакчылары, Кубаның даштыкы херектер министри болгаш албанның өске-даа кижилери олурушкан. Ф. Кастро биле А. А. Громыко найыралдың дашкаларын көдүрүп, чүве чугаалааннар.

(СЭТА-ның тускай корр).

Эртемден-гуманиске тураскаадып

Бижиниң бодалының эртинезинге үнелеп четтинмес салыышкынны киирген кижилерниң аразында ортаакы чүс чылдар Чөөн чүгүнүң эң улуг эртемден-энциклопедизи Абу Али Ибн Сина (Авиценна) төлептиг черин ээлеп турар. Гениалдыг бодалчының төрүттүнген хүнүнден бээр 1000 чылын ЮНЕСКО-нуң Кол конференциязының шиитпирин ёзугаар бо чылын бүгү делегейде демдеглеп турар.

Москваның хөй-ниити төлээлекчилериниң эртемденниң юбилейинге тураскааткан байырлыг хуралы сентябрь 17-де Эвилелдер бажыңының Колоннаныг залынга болган. Президиумга — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП ТК-ның секретары Б. Н. Пономарев, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының оралакчызы И. Б. Усманходжаев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының оралакчызы, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Эртем болгаш техника талазы-биле күрүне комитединиң даргазы академик Г. И. Марчук, СЭКП ТК-ның килдис эргелекчилери С. П. Трапезников, Е. М. Тяжельников, В. Ф. Шауро, ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының президентизи А. П. Александров, көскү эртемденнер, культура болгаш уран чүүл ажылдакчылары олурган.

Боттарының үезиниң эртеминиң болгаш культуразының бүгү чедиишкиннерин чүгле шиңгээдип алган эвес, харын билигниң кызыгаарларын боттуу-биле алгыдып турар гениалдыг бодалчыларны кижи төрелгетен төөгүзү делегейге чүс-чүс чылдарда улаштыр берип турар деп, байырлыг хуралды ажыдып тура ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының оралакчы президентизи академик **П. Н. Федосеев** чугаалаан. Ортаакы чүс чыл Чөөн чүгүнүң өндүр улуг бодалчыларының болгаш эртемденнериниң бирээзи — Абу Али Ибн Сина (Авиценна) чогум-на харын ындыг кижи чораан. Делегей эртеминге болгаш культуразынга ооң киирген улуг хуузу кайгамчык улуг. Философ болгаш эмчи, математик болгаш астроном, ботаник болгаш геолог, дыл эртемдени, шүлүкчү болгаш музыка шинчээчизи — ооң күчүлүг, алызындан энциклопедисчи гениининиң чүгле чамдык илерелдерин чугаалаарга безин-ындыг-дыр.

Ибн Сина 980 чылда Бухара чоогунда Афшана суурга төрүттүнген. Ооң чаш болгаш элээди назын чылдары ортаакы чүс чыл үезинде Ортаа Азияга эртемниң болгаш культураның эң улуг төптериниң бирээзи турган Бухарага эрткен. Билиглерже ол чажында-ла хандыкшыый берген, ооң бодунуң чугаалааны-биле алырга, 18 харлыында-ла бодунуң үезиниң барык бүгү эртемнерин шиңгээдип апкан турган.

Авиценнаның аажок улуг угаан-бодал номналында философияның болгаш логиканың төөгүзүнге, эртемчи билииишкинниң хөгжүлдезинге арлып читпес исти арттырган философчу чогаадылгалары онза чугула черни ээлеп турар. Ибн Синаның тургусканы философчу бодалдар системазы — чүгле Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң эвес, харын Европага-даа ортаакы чүс чыл үезиниң теоретиктиг бодалының хөгжүлдезиниң дээди чадаазы болган.

Ибн Сина медицина эртеминиң хөгжүлдезиниң төөгүзүнге ындыгаранггай черни ээлээн болгаш салым-чаяанныг эмчи кылдыр дүрүм ёзугаар санадып чораан. Чөөн болгаш Барыын чүктерниң ортаакы чүс чылдагы медээлеринде ооң ады Галенниң болгаш Гиппократтың аттары-биле кожа турары таварылга эвес деп, П. Н. Федосеев чугаалаан.

Улуг эртемден болгаш бодалчы ол кижи улустарның сагыш-сеткилинде мерген угааннын дагдыныкчы, улуг угаан-сарыылдыг башкарыкчы кылдыр арткан. Бодунуң эртем ажылдарынга ол аңаа-ла шынныг чорукту дилевейн чораан, аңаа чугула чүве чүл дээрге, ону кижилерниң аас-кежии дээш ажыглаар ужурлуунда турган.

Ленинчи чагыгларының ёзузунга Коммунистиг партияның кижизиткени совет кижилер эрткен чүс чылдарның депшилгелиг угаан-бодал эртине-байлаан кичээнгейлиг өөренип, үнелеп, ниитилел бодалының, эртемниң болгаш культураның талазынга тураскаалдыг болуушкуннарны болгаш төөгүлүг хүннерни ханы сонуургал болгаш хүндүткел-биле демдеглеп турар.

Бүгү Совет Эвилелинге ышкаш, Ортаакы Азия улустарының амыдыралынга Октябрь соондагы үе — оларның төөгүзүнге эң үре-түңнелдиг чылдар болган деп, П. Н. Федосеев чугаалаан. Ол чылдар — социалистиг республикаларның соксаал чок социал-экономиктиг хөгжүлдезиниң, экономиктиг болгаш угаан-бодал өзүлдезиниң чылдары болган. Национал-күрүне тургузуушкуну, экономика болгаш культура тергиин чечектелииишкинни чедип алган, эртем күчүзү тургустунган болгаш чедиишкинниг сайзырап турар, коммунизмни тургузуп турар сайзырангай социалистиг ниитилелдиң бедиктерин ол республикалар бистиң чуртувустуң бүгү ажылчы чоннарының аңы-дүңма өг-бүлезинге, чогаадыкчы кады ажылдажылгазынга чедип алган.

ЮНЕСКО-нуң чиңгине директору А. М. Боу, ооң соонда Таджик ССР-ниң Эртемнер академиязының президентизи **М. С. Асимов**, Узбек ССР-ниң Эртемнер академиязының президентизи **А. С. Садыков**, ССРЭ-ниң Медицина эртемнериниң академиязының президентизи **Н. Н. Блохин** олар чүве чугаалаан.

(СЭТА).

Көдээ ажыл-агый ажылдарының допчулалы

КҮСКҮ НОРМА—БҮДҮН ЧАРТЫК НОРМА

Дүжүт ажаап алыышкыны-биле чергелештир мал чемнерин белеткеп, аңгыстарны аңдарып, күзүн чажар культураларны тарып турар чер ажылдыгларның бедик темпилерлиг ажылдаарын күс негеп турар.

Ажылдар шупту чугула, ынчангаш ажыл-агыйлар ол ажылдарны дүрген, бедик шынарлыг доозарын кызыдып турар. Бүгү чылдың ажыл-ижиниң түңнели көстүр ажаап алыышкынның доостур үе-чадазында чер ажылдыгларның хөй-хөй отрядтары нормаларын бүдүн чартык — ийи катап ажыр күүсетпишаан, шалыпчы ажылдап турар. Чижээлээрге, Казахстанның тараажылары ам үе-шак барымдаалавайн, техниканы барык дүн-хүн чок ажыглап турар. Съезд мурнунуң күш-ажылчы ээлчээниң эрткен неделязын олар бедик түңнелдерлиг доосканнар. Республикада ам безин 21,7 миллион гектар шөлден тарааны кестирген болгаш ол шөлдерниң 80 хуузунуң тараазын бастырып алган.

Казахстанның кур черлер ажыл-агыйларындан тараа Төрээн чурттуң шыгжамырынга күчүлүг агым-биле кирип турар. 200 ажыг колхозтар болгаш совхозтар күрүнеге тараа садарының беш чыл планнарын ам безин күүседипкен. Ам олардан бүгү чурттуң манап турары миллиард пуд тараага олар эң хөй улуг хуузун киириксеп турарлар.

ССРЭ-ниң Төп статистика эргелелиниң сөөлгү медээлерин ёзугаар алырга, чуртта ниитизи-биле 101,5 миллион гектар шөлдүң тараазын кестирген. Ол—планның 82 хуузу-дур. Кестинген шөлдүң 89 хуузунуң тараазын бастырган. Эрткен неделяда ажаап алыышкын ажылдарынче Кубаньның, Крымның, Узбекистанның, Мурнуу Казахстанның рисчилери кирипкен. Ристиң багай эвес дүжүдүн өстүрген. Чурттуң тараа балансызынга ол дыка улуг немелде болур.

Техниктиг культуралар ажаалдазы изиг-түлүк. Чижек кылдыр алырга, хөвенчилер хөвең ажаап алырының темпилерин эрткен чылдааызындан дыка бедидип турар. Ол болза күш-ажылдың техниктиг чепсегленииишкининиң өскениниң, кадрларның бедик мергежилдииниң түңнели-дир.

Амгы күстүң нарын байдалдарында картофель дүжүдүн бичии-даа чидирбес чокка ажаар, продукцияны кадагалалга чогуур үезинде киирер дээш картофель ажаакчылары хайныышкынныг ажылдап турар. Шефчилер—ажаап алыышкынче хөй кижилерни болгаш техниказын чоруткан үлетпүр бүдүрүлгелериниң коллективтери картофельчилерге улуг дузаны чедирип турар.

Ажыл-агыйлар мал чемнерин немей курлавырлап уламчылавышаан. Планга хамаарыштыр алырга, сигенниң 67 хуузун, сенажтың 96 хуузун, саваңның, мякинаның болгаш малдың өске-даа бөдүүн чемнериниң 54 хуузун белеткээн. Кылын мал кургадыышкынның сиген далганын болгаш малга хоолулуг өске-даа чемнерни 6,3 миллион тоннаны бүдүрген. Белен силосту 87 миллион тоннаны алган. Ногаалардан болгаш техниктиг культуралардан артыкталып үнген чүүлдерни ажыл-агыйлар мал чемнеринге курлавырлап ап турар.

Чурттуң колхозтары болгаш совхозтары күзүн чажар культуралар тарыырының темпилерин күштелдире берген. Ону ам безин бердинген шөлдерниң 53 хуузунда тарыпкан. 26,8 миллион гектар аңгыс черлерни аңдарган, ол болза планныг шөлдерниң 24 хуузу-дур.

Күскү хову-шөлдерде ажыл-иш-ле хөй, ынчангаш чер ажылдыглар ол ажылдарны эң кыска хуусаада доозар дээш шиитпирлиг тура-сорук кирген ажылдап турар.

(СЭТА).

Съездиден съезд чедир

ОНГУ БЕШ ЧЫЛДА ТУТТУНУП ТУРГУСТУНГАН

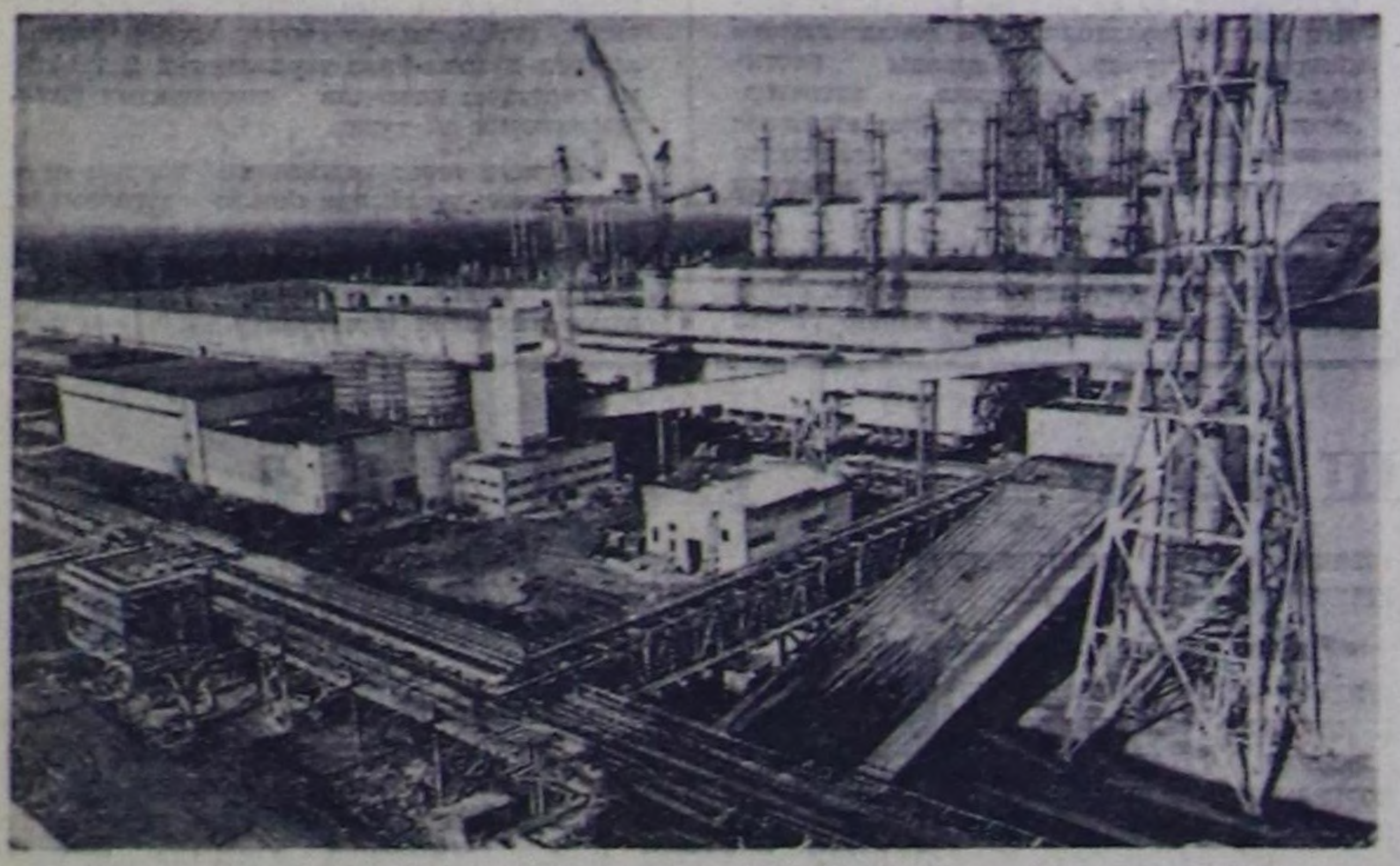

Онгу беш чылдың дургузунда Иркутск областың соңгу талазында үлетпүрлүг чаа Усть-Илимск району тургустунуп келген. Оон хөгжүлдезиниң үндезини Усть-Илим ГЭС болган. ГЭС-тиң шупту он алды агрегаттарын хуусаадан эрте ажыглалга киирген, ажылдап эгелээнинден бээр сезен миллиард ажыг киловатт-шак электроэнергияны ажылдап үндүрген. Ангараның гидроэлектростанцияларының эң улуу боор турар ол ГЭС ону тударынга чарыгдалдарны катап эгиткен. Ам күчүлүг плотинаны мрамор, гранит, алюминий, шил-биле каастап кылып турар. Оон даштыкы хевири бодунуң энергетиктиг күчүзүнге дүгжүп турар апаар.

Ангара хемниң оң талакы эриинде ыяш үлетпүрүнүң улуг күчүлүг комплекизиниң цехтери чаптыла берген. Комплексти ЭДЧ кежигүннери чурттар демнежип тудуп келген. Социалистиг чурттар бөже материалдарны, машиналарны, дериг-херекселдерни чорудуп берип турар. Целлюлоза заводунуң бирги ээлчээниң тудуу болгаш ажыглал-эдиктирилге ажылдары доостур четкен. Чыл төнчүзүнге чедир чыл бүрүде 250 муң тонна целлюлоза бээр күчүлер ажыглалга кирер. Сибирьниң аргазыжын ажылдап кылыр бүдүрүлгелер күчүлерин база улгаттырып турар. Усть-Илимниң баштайгы целлюлоза продукциязын чурттуң улус ажылагыйы ап эгелээн.

Усть-Илимск — Бүгү-эвилелдиң шалыпчы үш тудугларының хоорайы. Оларны комсомол шефке алган.

Арга-эзим черде турар Усть-Илимск хоорайның микрорайоннары өзүп, чаагайжып орар. Беш чылдың эгезинден мында чаагайжыды туткан миллион ажыг дөрбелчин метр чуртталга шөлүн ажыглалга киирген. Бо соңгу черде чурттап турар кижилерге чурттуң үлетпүрлүг өске черлеринде дег таарымчалыг байдалдарны тургузуп турар. Усть-Илимскиниң чурттакчы чонунуң саны хүн келген тудум өзүп, ам 80 муңдап ашкан. Ол девискээрниң экономиктиг болгаш социал хөгжүлдезинге онгу беш чылда 1,5 миллиард рубльди чарыгдаан.

ЧУРУКТАРДА: Усть-Илимскиниң ыяш үлетпүрүнүң комплекизи бо хүннерде; целлюлоза заводунуң савалаар машиналарының эдикчи слесары Е. Д. Назаров, ында техниктиг училищениң практикантызы И. Н. Кузнецова, савалаар машинаның оператору З. М. Иваненко заводтуң продукциязын ээйлап турлар.

З. БРЮХАНЕНКОНУҢ фотозу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: отчёттар болгаш соңгулдалар

КЫЛДЫНГАН ЧҮҮЛДЕР БАР-ДАА БОЛЗА...

«Алдан-Маадыр» совхозтуң төвүнде партия эге организациязы чамдык бүдүрүлге участоктарында, албан черлеринде коммунистерни каттыштырып турар чугула организация. Ында коммунистерниң ажылга харысалгазындан, идепкейинден ниити совхозтуң деңг-дески ажылы база дыка хамааржыр. Чоокта чаа ол партия эге организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралынга илеткелчи болгаш санал берген эштер ажыл-херектиң чедиишкиннигдаа база четпес-даа талаларын хандыр сайгарып көрген.

Суггаттыг черлерни ажылагый багай эвес ажыглап, сөөлгү чылдарда гектар бүрүзүнден-не 10 центнер дүжүттү ап келген. Малчыннарның, ылаңгыя коммунистерниң шудургу ажылының ачызында бо чылын совхоз төрүүр чүс баш хой, өшкүге онааштыр 88 анай, хураганны алган.

Партбюронуң талазындан партийжи организакчы болгаш политиктиг ажылды күштелдирер, хөй-ниити организацияларынга партийжи удурткалганы экижидер талазы-биле чамдык ажылдарны чорудуп келген. Профэвилел, комсомол комитеттериниң, херээженнер чөвүлелиниң ажылы идепкейжээн.

Коммунистерниң, ылаңгыя партияга чаа киргеннерниң түс-тузу-биле ажылче кичээнгей күштелген, оларның чамдыктарының отчёттарын, дыңнадыгларын партбюрога, хуралдарга ап турган. Ынчалза-жок отчёттуг үеде чедир кылдынмаан ажылдарже, моон соңгаарты сорулгаларже хурал улуг кичээнгейни салган.

Чайгы үеде партия хуралдары СЭКП Уставында көрдүнген хуусаазын ёзугаар эртпейн, үстүп турган. Бо партия организациязынга хамааржыр машина-трактор мастерскаязында партбөлүктүң ажылы дыка кошкак болган. Оон организакчызы С. Ооржак чолаачылар ортузунга кижизидилге ажылын кошкаткаңындан чамдык чолаачылар техникага кам чок, арага-дарыже хандыыр фактылар турганын коммунистер шүгүмчүлээн.

Оон аңгыда партбюронуң талазындан тускай эртемниглерниң ажылга идепкейин, харысалгазын бедидеринче ам-даа четпес кичээнгей салып келген. Оларның чамдыктары «Чуну кыл дээр ирги» деп, айтыышкын манап олурар болгаш чогаадыкчы, чаа чүүлдер тывар талазы-биле бот-идепкейи кошкак болуп артпышаан.

Даандырган ажыл-херек дээш коммунистерниң харысалгазын бедидер, СЭКП Уставының негелделерин олар хажык чокка күүседир талазы-биле ажылды чогуур негелдеге чедир тургуспаан. Ол бедик негелделерни күүсетпээни дээш О. Доокур, Г. Комбу ышкаш коммунистер партия талазы-биле хемчеглер алдыртканнар.

Чаа соңгуткан партбюронуң талазындан коммунистерниң шүгүмчүлелдиг саналдарындан чогуур түңнелди кылып, партийжи организакчы болгаш политиктиг ажылды улам күштелдирериниң чугулазынче хурал кичээнгейни угландырган.

О. ДАҢЗЫ-БЕЛЕК.

ХАРЫСАЛГАНЫ БЕДИДЕР

«Коммунизмниң херели» совхозта хойжу бригадаларының коммунистери отчёт-соңгулдалыг хуралынга боттарының ажыл-херээн шүгүмчүлекчи ёзу-биле сайгарып көргеннер.

Отчёттуг үеде партия эге организациязы хүрээлениин өстүрүп, коммунистерни шиитпирлиг участоктарга таарыштыр тургузуп, элээн ажылды кылган. Партия кежигүнүнге кандидат кылдыр ийи аныяк хойжуну хүлээп алган. Хойжуларның ажыл-амыдыралынга таарымчалыг байдалдарны тургузарының хемчеглерин алган.

Ам 24 коданнар, ийи бригада төптери электрижиттинген. Социалистиг чарыштың негелделерин ёзугаар мурнакчыларга шаңнал-макталды тыпсып турар. 4 хойжуларны путёвкалар-биле шаңнап, курорттарже, дыштанылга бажыңнарынче чорудуп, дыштандырган.

Кыштаглаашкынга белеткелип, малга быжыг-чем суурну тургузарынга коммунистер авангардчы ролюн көргүзүп турар. Коммунистер Куулар Торжат, Алдай-оол Монгуш, Антон Оюн, Оюн Бугалдай бо ажылга эки киржип, 10-15 тонна эки шынарлыг сигенни белеткеп, четчир саныг кургаг өдекти бөлүп алган.

Ынчалза-даа хойжу коммунистерниң авангардчы ролюн бедидер талазы-биле ажылды партбюронуң кошкак тургусканын отчёт-соңгулдалыг хуралга демдеглээн. Оларның чамдыктарында доктаамал партийжи даалгалар чок. Хойжу коммунистерден чүгле Куулар Торжат бо чылгы социалистиг хүлээлгезин күүсеткен. Кышка четпес белеткенгенинден 1979—80 чылдарның кыжынында хойнуң өлүп хораары оон мурнунда чылдаазындан көвүдээн. Төрүүр хойларның кызыраары хөй болган. Янзы-бүрү чылдагааннардан 6503 баш хураган чедир алдынмаан.

Совхоз бо чылын төрүүр чүс хойга онааштыр чүгле 18 хураганы камгалап алган. Эрткен айларда малдың чидириишкини база хөй болуп, чүгле август айда безин 449 баш хой читкен. Малчыннарның 85 хуузу өрелиг болуп, совхозка 217 муң рубльдиң каражазын чедирген. Малдың өлүп хораар чоруу эрткен чылга деңнээрге бо чылын өскен. Совхозтуң удурткулары, кол зоотехниги малчыннардан негелдени кошкак тургузуп, оларга ховар аалчылар болуп турарын отчёттуг хуралга коммунистер чөптүг-биле шүгүмчүлээн.

Хой ажылында чугула кампания—тарып боозадылгага ажылдап турар кижилерниң оран-сава, аъш-чем хандырылгазы багай тургустунган.

Хойжулар ортузунга политмассалыг ажылды экижидип, кыштаглаашкынга белеткелди организастыг чорудар, күжү кошкак малдарны аңгылап, чемелле чем-биле чемгерериниң сорулгаларын коммунистер дугурушканнар.

Е. КАҢ-ООЛ.

АЖЫЛ-ХЕРЕКЧИ БАЙДАЛГА

Күш-ажылдың хоочуну, дуржулгалыг саанчы Галина Ырымаевна Кара-кыс «Хадың» совхозтуң сүт-бараан фермазында парторганизацияны элээн каш чыл дургузунда удуртуп келген. Коллектив күрүнеге сүт садар талазы-биле беш чыл планын күүседипкен. Партбөлүк болгаш ында коммунистер бүгү ажыл-херектиң организакчылары, коллективтиң дайынчы өзээ болуп келген. Чоокта чаа фермада партия организациязының отчёт-соңгулдалыг хуралынга партия организациязының секретары бодунуң илеткелинге коллективтиң план күүселдезиниң база партийжи ажыл-чорудулганың дугайын тодаргай чугаалаан.

Ниитизи-биле эки чүүлдер хөй-даа болза, коллектив бо чылын бодунуң бар арга-курлавырларын чедир ажыглаваанын, ажылга чүү шаптыктап турарын илеткелчи болгаш санал берген коммунистер бүгү талалыг чугаалажып көргеннер.

Бир эвес эрткен чылын фермаңың коллективи сүттү бүдүрериниң болгаш күрүнеге садарының планын хуусаа бетинде күүсеткен болза, а бо чылын байдал ындыг эвес бооп, чамдык хожудаашкыннар бар апарган. Оон чылдагааны күш-ажылды кошкак организастаанында, кышкы база часкы үелерде мал чемин камналга чок ажыглаанында дээрзин коммунистер демдеглээннер. Айыттынган четпестерни чайладырының оруктарын, бар аргаларны ажыглап тургаш чылдың планын ыяап-ла күүседиринче коллективтиң күжүн мобилизастаар талазы-биле сорулгаларны коммунистер хуралга салган.

• • •

Ниитизи-биле Бии-Хем районда партияның 16 бригада организациязы болгаш 32 партбөлүк бар. Оларга ылаңгыя «Кызыл тараачын» совхозтуң Хүт фермазынга, «Саян» совхозтуң Сесерлигде хойжу бригадазынга болгаш өске-даа коллективтерге ындыг отчёт-соңгулдалыг хуралдар коммунистерниң идепкейлиг киржилгези-биле, ажыл-херекчи, бедик идепкейниң байдалынга эрткилээн.

С. САЯН-ООЛ.

КҮҮСЕЛДЕЗИ ЭКИ

Тес-Хем районнуң ыяш ажыл-агыйының коллективи онгу беш чылдың планнарын чылдан чылче чедиишкинниг күүседип келген. Доозукчу чылдың сес айларында 305 муң рубльдиң продукциязын сайгарар тургаш, 309,5 муң рубльге сайгарган. Продукция бүдүрериниң талазы-биле планын 3,5 муң рубльге ажыр күүсеткен. Ыяш кезип сөөртүрүн ажыл-агый база эки чорудкан, ол талазы-биле план 52,4 хуу ажыр күүсеттинген.

Ажыл-агыйның чедиишкиннери бүгү коллективтиң күженишкинниг ажылының түңнели. Ында ажылды шын организастап, сагылга-чурумну быжыглаарынче сагыш салып, социалистиг чарышты өй-шаанда түңнеп келген. Ниитизи-биле онгу беш чылда дыка хөй мурнакчылар халас путёвка-биле дыштанганнар. Бо чылын ССРЭ-ниң улус ажыл-агыйының чедиишкиннериниң делгелгезинче 2 кижи шаңнал-путёвка-биле чораан келген.

Чыжырганаы өлуртүп, өстүрер ажылды сөөлгү чылдарда экижиткен. Олурткан чыжырганаларның 80 хуузу сөөлгү ийи чылдарда өзүп турар. Ол ышкаш бо чылын 10.000 терек бүдүктарын суурларга тарып өстүреринге херегзээрп-биле шенеп олурткан. Август айның эгезинде хыналдадан олар 100 хуу өзүп турары илерээн. Бо бүгү чүүлдер бистиң өөртүп, хей-аът киирип турар. Бистиң ыяш ажыл-агыйының харылап турар девискээри улуг. Оон бир салбыры Эрзин районнуң лесничествозу (лесничий И. Каганович). Ол лесничество ай, квартал, чыл планнарын доктаамал күүсетпишаан, лесничестволар аразында макталдыгларның бирээзи болган.

Шуурмактың ыяш белеткээр пунктузундан калбак херегледиин бараанарын бүдүрер цех социалистиг чарыштың бирги одуруунда чоруп турар. Цех планныг онаалдаларын доктаамал күүседип турар. Ында мурнакчыларның саны көвүдээн.

К. КУУЛАР.

СУРГУУЛ КОМБАЙНЕР

Бо чурукта комбайн башкарып орар комсомолчу аныяк кыстың адын Светлана Оюн дээр. Ол— Кызылда кедээ ажыл-агый техникумунуң агрономия салбырында дөрт дугаар курста өөренип турар болгаш күскү практиказын Таңдының «Коммунизмниң херели» совхозта эрттирип турар.

С. Оюн — дузалакчы комбайнер. Оон дагдыныкчызы совхозтуң хоочун комбайнерлериниң бирээзи Геннадий Оюн бодунуң байлак арга-дуржулгазын күзелдии-биле дамчыдып берип турарындан практикант ныс өскелерден дудак чок ажылдап, ажаап алыышкынның шалыпчыларының чаңгыс одуруунда чоруп турары таварылга эвес.

Дагдыныкчы Г. Оюн биле практикант С. Оюннуң комбайн экипажы ажаалданың эге хүннеринден бээр үлүг нормазын доктаамал күүседип, тараажыларның хүндүткелин чаалап алган. Оларның кестиргени он-он тонна кызыл-тас Оңгар-Ховуда № 1 хову-трактор бригадазының өөп шаңынче кирип турар.

В. КАРА-САЛ.

ЧУРУКТА: С. Оюн тараа кестирип үнүптериниң мурнуу чарыында.

Авторнуң фотозу.

СҮТ-СААН ЭЛБЭЭН

Онгу беш чылдың доозукчу чылының үшкү кварталы танып турар. Чөөн-Хемчик районнуң сүт-бараан фермалары сүт бүдүрерин көвүдедир талазы-биле бедиткен хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседир дээш социалистиг чарышты улам калбарткан. Оон ачызында 8 айларның түңнелинде сүт бүдүрериниң планының 74,4 хуузун күүсеткен болгаш 1979 чылга деңнээрге 9,2 хуу көвүдеткен болуп турар.

Эрткен сес айларның түңнели-биле алырга, бир инекке онааштыр ажыл-агыйларның сагган сүдү мындыг: «Искра» — 1720, «Большевик» — 1671, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг—1481, Карл Маркс аттыг — 1339, «Чыраа-Бажы» — 13277, «Октябрь 30 чылы»—1067, «Сүт-Хөл» — 1012, «Алдан-Маадыр»—735 кг. Бир инектен сүт саарын «Октябрь 30 чылы», СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг, Карл Маркс аттыг —«Искра» совхозтар эрткен чылдың сес айларындан сагганындан көвүдеткен.

Сүт бүдүрериниң чыл онаалдазын «Искра» совхоз күүседир чоокшулаан, 465 тоннаның 35-и арткан. Карл Маркс, «Большевик» совхозтар чылда алган онаалдазының 80 ажыг хуузун күүседипкеннер. Ниити сүт бүдүрерин эрткен чылдың бо үезинден Карл Маркс аттыг совхоз—83,6, «Большевик»—28, «Октябрь 30 чылы» — 21,3, «Сүт-Хөл»—14,1, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг—10,6 хуу көвүдеткен. Сүт саалдазының көвүдээни-биле «Искра», Карл Маркс, СЭКП-ниң XXII съездизи аттыг, «Большевик» совхозтар үшкү кварталда күрүнеге сүт садар планнарын хуусаа бетинде күүседипкеш, дөрткү кварталдың улуунда ажылдап турар.

К. ТҮЛҮШ.

АМЫДЫРАЛ-БИЛЕ ХОЛБААР

Көскү агитация

Кызыл хоорайның дыка хөй үлетпүр бүдүрүлгелеринде, албан организацияларында, өөредилге черлеринде партия организациялары көскү агитацияның ажыктыын, дээштиин бедидеринче сагыш салып турар. Маңаа чижек кылдыр республиканың херегледекчилер ниитилелиниң садыг баазазын ап болур. Ында партия организациязы (секретары М. А. Захарова) планныг онаалдаларын күүседиринче, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, ажылдың шынарын экижидеринче, социалистиг чарышты калбартып, оон ажылчыннар, цехтер, бригадалар аразынга дээштиин чедип алырынче боттуг кичээнгейни салып турар. Аңаа барган кижи ажылчыннарны бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарынче сорук киирип турар өңгүр, улуг ужуктер-биле чараштыр бижээш, көскү черлерде азып каан лозуннарны, плакаттарны, стендилерни, көргүзүг самбыраларын дораан-на эскерип каар.

Баазаның кызыл-булуңунче кире бээрге күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, бот-үнени чиигедиринче кыйгырып турар лозун-плакаттардан аңгыда, чон ортузунга камгалал-массалыг ажылды калбартырынче угландыр кылган стендилер, плакаттар база көстүп келир. Ылаңгыя «СЭКП-ниң XXVI съездизинге төлептиг ужуражылыңар!», «Ленинниң херээ чурттап база тиилеп турар!», «Хожудап турарлар чок ажылдаар!» «Хамааты камгалалының билиглерин шиңгээдип алыры— кижи бүрүзүнүң чугула сорулгазы» деп бижээн лозуңнар онзаланып турар.

Хамааты камгалалының билиглерин садыг баазазының ажылчын, албан-хаакчыларының ортузунга калбаа-биле пропагандалап, кептеридиринче угландыр кылган плакаттарны, стендилерни баазаның ийиги каъдындан көрүп болур. «Мону кижи бүрүзү ажыглап билир ужурлуг» деп стендиде массалыг удуткаашкынның чепсээнден хуузунда камгаланырының херекселдериниң хевирлерин тодаргай көргүспүшаан, оларны түс-туста канчаар ажыглаарының дугайында кыска тайылбырларны айтып бижээн.

— Көскү агитацияны үлегерлиг дерип, кылыр дээш бисте партия организациязы тодаргай хемчеглерни ап келген. Оон ажык-дузалы аажок улуг дээрзин бистиң коллективтиң кежигүннери эки билир. Хамааты камгалалының темазынга чаа өөредилге чылы декабрьның 1-ден эгелээр. Ынчангаш аңаа уткуштур белеткелди чорутпушаан, «Хамааты камгалалдың билиглери — кижи бүрүзүнге!» деп лозунну чоокку хүннерде кылгаш, көскү черге азып алыр бис — деп, садыг баазазының директору А. А. Малышев чугаалай-дыр. Шынап-ла, директорнуң чугаазын көскү агитацияның ында дерип кылдынган чамдык хевирлери бадыткап турар болду.

Хамааты камгалалының талазы-биле көскү агитацияның хевирлерин долузу-биле ажыглап шыдавайн турар-даа болза, камгаланырының аргаларын көргүскен стендилерни, плакаттарны дерип кылып алган коллективтерни, өөредилге черлерин айтып болур. Ындыгларга столоваялар болгаш ресторааннар трезин, «Саян» универмагын, аъш-чем бараанныарының садыын, «Тудуг кезектери», дээрбе, сүт комбинаттарын, алгы, автосепелге, хлеб заводтарын, Телевидение болгаш радио талазы-биле күрүне комитедин, аэропортту, хоорайның № 4 профессионал-техниктиг училищезин, № 1, 2, 7, 4, 11, 15 школаларын болгаш оон-даа өске коллективтерни хамаарыштырып болур.

Көскү агитацияның бо талазы-биле хевирлерин ам-даа четче ажыглавайн, чедир үнелеп көрбейн турар организациялар, бүдүрүлгелер эвээш эвес. Маңаа чижек кылдыр туубу, пиво заводтарын болгаш өскелерни-даа адап болур. Ынчангаш хамааты камгалалының системазынга удавас эгелээр чаа өөредилге чылынга уткуштур белеткелди эки шынарлыг доозар дээш, хоорайның үлетпүр бүдүрүлгелериниң, организацияларының, өөредилге черлериниң, хамааты камгалалының начальниктери, штабтары көскү агитацияның янзы-бүрү дээштиг хевирлерин ажыглаар ужурлуг.

А. ДЫРТЫЙ-ООЛ,
Кызыл хоорайның хамааты камгалал штавының начальниги.

УЛАМ ЭКИЖИДЕР БИС

Шынаа кедээ Советиниң чанында херээженнер чөвүлели күүскомнуң болгаш совхозта парткомнуң удурткалгазы-биле херээжен чонну күш-ажылга хаара тудар, оларның ортузунга политика-кижизидилге ажылын чогуур деңнелге тургузар айтырыгны чогумчалыг шиитпирлээр хемчеглерни ап турар.

«Тере-Хөл» совхозта ниитизи-биле 432 херээженнер бар. Мал ажылында 75 кижи ажылдап турар. Олар кызымак, үре-түңнелдиг ажылы-биле төрээн совхозунуң экономиказын улам быжыглаар херекке бичие эвес улуг-хуузун киириштирип турарлар. Ынчангаш күш-ажылы-биле макталдыг, хууда амыдырал-чурталгага-даа үлегерлиг херээженнер бисте эвээш эвес. Ишчи холдуг мурнакчыларывыска чоргаарланыр бис. Чижээ, тудугжулар З. Калзан, Ч. Доржуй, А. Баян, мал ажылдыгзар Х. Бүнчүн, С. Самбыла, Д. Хертек, Н. Сурунгур болгаш оон-даа өскелерниң күш-ажылы макталдыг.

Совхозтуң ажыл-ижинге херээженнер чөвүлели, агитквартиралар улуг күш болуп турар. Херээженнер чөвүлелиниң, кедээ Советтиң депутаттарының удурткалгазы-биле агитквартиралар кедээ ажыл-агыйның сезоннуг ажылдарынга идепкейлиг киржип, боттуг дузаны чедирип келгеннер. Чижээ, ниитиниң малынга чем белеткелинге болгаш кыштаглаашкын үезинде агитквартираларның киирип турар үлүү улуг. Суурнуң № 1, 2, 4 агитквартиралары (даргалары К. Балдан, З. Долума, Б. Куулар) кедээде ажылдап, чурттап турар малчыннар-биле быжыг харылзааны тудуп турар болгаш оларның ажылынга бүгү талалыг дузаны көргүзүп келгеннер.

Бистиң аравыста чүгле күш-ажылга эвес, хууда амыдырал-чурталгазынга, уругларыг кижизидилгезинге үлегерлиг иелер хөй. Оларга Д. Очур, З. Дандын, Ч. Сюрюнмаа, С. Мунзук, А. Кыргыс болгаш оон-даа өскелер хамааржыр.

Чоннуң чурттап турар черинин аайы-биле политика-кижизидилгелиг ажылды калбартыр, оон дээштиин чедип алыр айтырыгже херээженнер чөвүлели чогуур кичээнгейни угландырып келген. Агитквартиралар аразынга концерттерни, дарааш, аргаан идик-хеп, белеткээн аъш-чем делгелгелерин организастаары, бүдүрүлгениң, күш-ажылдың хоочуннары, мурнакчылары-биле ужуражылгаларны, уруглар кижизидилгезинге хамаарыштыр лекция, беседаларны чорудары чаңчыл апарган. Аңаа чурттакчылар идепкейлиг киржип турар. Агитквартиралар аразынга В. И. Ленинниң төрүттүнген хүнүнден бээр 110 чыл оюнга тураскааткан уран чүүл көрүлдези бедик деңнелге эрткен. Комсомольская кудумчузунда № 13, 14, Карл Маркс аттыг кудумчуда № 7, 8 агитквартиралар көрүлдеге эки белеткелдиг киржип, бирги, ийиги черлерни ээлээннер. Оон-биле каде агитквартираларның боттарының артистери кедээ черлерге он алды концертти бараалгаткан.

Агитквартиралар аразынга даараан болгаш аргаан идик-хептиң делгелгелерин организастап, уран-шевер холдугларын илередири эки чаңчыл. Бистиң эш-өөрүвүстүң, аваларывыстың, угбаларывыстың аразында ишчи, уран-шеверлер хөй дээрзин мындыг делгелгелер бадыткап турар. Херээженнер чөвүлелиниң чоокта чаа организастааны мындыг делгелгеге 28 янзы-бүрү ажыл кирген. Аңаа агитквартира бүрүзү идепкейлиг киришкен. Чижээ, Ч. Дечин, З. Калзан, Б. Куулар оларның даараан, аргаан кылыгдары жюриниң бедик үнелелин алган. № 2, 4 агитквартиралар шаңналдыг черлерни ээлээннер.

Кедээ Советтиң күүскому агитквартиралар аразында суур чаагайжыдылгазының талазы-биле социалистиг чарышты чарлаан. Бо хүннерге чедир чурттакчылыг черлерде чаагайжыдылга талазы-биле көскү ажылдар кылдынган.

Херээженнер чөвүлели «Иениң үнү» хана солуну доктаамал үндүрүп турар. Аңаа совхозтуң ажыл-ижинде чедиишкиннерни чырыдып, четпестерни сойгалап турар.

Херээженнер чөвүлелиниң ажылында кылдынган чүүлдер-биле кады четпестер база бар. Чижээ, уруг-дарыының өөредилгезинче чогуур кичээнгей салбас ийи-чаңгыс өг-бүлелер бар. Ол өг-бүлелерни чөвүлелдиң, агитквартираларның хуралдарынга тургузуп, сагындырып, чугаалажып келзе-даа, оон чогуур түңнелдер үндүрбейн турар. Бо айтырыгны агитквартиралар чогуур кичээнгейге ап, дээштиг хемчеглерни алыр ужурлуг.

«Тере-Хөл» совхозтуң ажылдакчы херээжен чону партияның ам болур ээлчеглиг XXVI съездизин төлептиг уткуур сорулга-биле ажылының арга-хевирин улам сайзыраңгайжыдып, чогаадыкчы ёзу-биле ажылдаар.

Б. ДАНЗЫНАЙ,
херээженнер чөвүлелиниң даргазы.

БӨМБҮРЗЕКТИҢ СУДАЛЫ

СЭТА БОЛГАШ ПМА: КЫСКА ДЫҢНАДЫГЛАР, ТАЙЫЛБЫРЛАР

Күш-ажылчы маадырлыг чоруктуң оруу

МУЯКАННЫ ТУДАР ДЭЭШ

«Минскпромстрой» каттыжыышкынының эң эки бульдозержилериниң бирээзи, дуржулгалыг тудугжу В. Немцовка Байкал-Амур магистралында келир үеги суурнуң шөлүн белеткээрин даасан. Ол бодунуң ажылдаар чаа черинче — Бурят АССР-ниң Муякан станциязынче ужудупкан. Белорус тудугжулар манаа демир-орук вокзалын болгаш суурну тудар. Ол дугайын СЭТА-ның корреспондентизи Н. Авсиевич дыңнаткан.

Харысалгалыг даалганы күүседиринге республика эки белеткенген. Бүгү объектилерни тударының техниктиг документациязын бадылаан. Архитекторларның идеязын боттандырары-биле «Белбамстрой» деп тускай эргелелди тургускан. Ооң составында дуржулгалыг механизаторлар кирген, оңу күчүлүг техника-биле чепсеглээн.

Тудугжулар чаа суурну кыска хуусаада тудуп доозарын хүлээнгеннер: он бирги беш чылдың төнчүзүнде-ле олар манаа бүгү ажылдарны доозуптар.

Минск.

КОҢГА КЫЙ ДЕП ТУРАР

БАМ-ның Чөөн участогунуң бичии суурларының болгаш демир-орук доктаар черлерниң уругларынга Ургалда туткан чаа школа-интернат күзеңчиг бажыңы апарган деп, СЭТА-ның корреспондентизи М. Колбаско дыңнаткан.

Тайгада ол суурну каастап турар үш каът бажыңны Украинадан келген эң эки тудугжулар кылган. Злобин аргазы-биле ажылдап тургаш, олар ол чугула объектини көрдүнгенинден бүдүн чыл эрте дужааган.

Герби болгаш Джамку суурларда туткан чаа школаларның коңгалары база-ла тайгада чаңгылаап турар. БАМ-ның Чөөн участогунуң 15 улуг суурларында школалар ажылдап эгелээн.

Ургал,
БАМ-ның Чөөн участогу.

ЛЕНАГА ТУДАР

Ыяшты белеткээр болгаш болбаазырадыр кылыр бүдүрүлгелерни каттыштырар улуг ыяш-үлетпүр комплекстерни БАМ-ның Барыын участогунуң девискээринге тударын эртемденнер сүмелээн. Ол дугайын СЭТА-ның корреспондентизи А. Гайдай ССРЭ-ниң Эртемнер академиязының Сибирь салбырының Үлетпүр бүдүрүлгезиниң экономиказының болгаш организастаарының институдунга билип алган.

Ол девискээрлерниң колла байлаа — арга-арыг. Баштайгы санаашкыннардан алырга, манаа чыл санында 12,5 миллион кубометр ыяшты белеткеп болур. Магистральдың Барыын участогунда Үстүү-Ленада баштайгы девискээр-бүдүрүлге комплекизи Иркутск областың үш административтиг районнарын — Усть-Кут, Казачин-Лена болгаш Киренскини ээлээр.

Ажылчын суурларны эът, сүт, чаа ногаалар-биле Жигалов район хандырар, ында көдээ ажыл-агый шөлдери элбек.

Иркутск.

БАМЧЫЛАР ЧЕТТИРДИВИС ДЭЭН

П. Лумумба аттыг Улустарның найыралы университеттиң интернационалчы студент отрядының дайынчыларынга бамчы суур Усть-Куттуң чурттакчылары тураскаалдыг белектерни берген болгаш өөрүп четтиргенин илергейлээннер. Олар магистральдың Барыын участогунга үшкү семестрин дооскан деп, СЭТА-ның корреспондентизи М. Совенко дыңнаткан.

Даалгадан дыка хөйнү — барык үш миллион түүйбүнү студентилер ук чериниң заводунга хептээннер, ук түүйбүнү хоорайда кылып турар хлеб заводунуң болгаш аэропорттуң тудугларынга ажыглаар.

Лаостан, Сириядан, Эфиопиядан болгаш өске-даа чурттардан келген ол студентилер «БАМ-ның хоорайларынга болгаш суурларынга — студентичи сагыш салыышкын» деп эгелээшкин-биле Усть-Кутту чаагайжыдарынга субботниктерни эрттиргилээн. Университеттиң кижизиттирикчилери-биле ужуражылгалар, оларның онзагай концерттери, солун лекциялары сибиряктарның сеткил-сагыжында артып калган.

Усть-Кут,
БАМ-ның Барыын участогу.

Социализмниң акы-дуңма чурттарында

СЪЕЗДИГЕ УТКУШТУР

СОФИЯ. (СЭТА). БКП-ниң 1981 чылдың март 31-де Софияга ажыттынар XII съездизин төлептиг уткуур дээш социалистиг чарышты калбак нептередиринче Болгарияның ажылчы чоннарын БКП ТК-ның Политбюрозу кыйгырган.

Болгарияның Коммунистиг партиязын долгандыр сырый каттышкан чурттуң ажылчы чоннары кайгамчыктыг болуушкунну политиктиг болгаш күш-ажылчы улуг көдүрлүүшкүн-биле уткуурунга белеткенип турар деп, БКП ТК-ның Политбюрозунуң Софияда парлаттынган доктаалында онзалап демдеглээн.

Ам болур съезд социалистиг ниитилелди улам ынай бүгү талалыг хөгжүдер, улус ажыл-агыйының ажыктыын болгаш ажылдың шынарын бедидер, эртемниң болгаш техниканың эң чаа чедиишкиннерин практикага дүрген нептередир талазы-биле хемчеглерни ажылдап кылыр деп документиде демдеглээн. Ажылчы чоннарның чаагай байдалын улам өстүрериниң, оларның материалдыг болгаш угаан-бодал негелделерин улам долу хандырарының чугула хемчеглерин съезд төлевилээр. XII съезд Болгария Улус Республиканың тайбынны болгаш дүшкүүрлүг чорукту чавырлдырарының быжыглаарынче угланган принципиалдыг, чайгылыш чок даштыкы политиктиг угланыышкынын бадыткап, социалистиг дем каттыштырылгазынга, болгар-совет бузулбас найыралга Болгарияның чайгылыш чок хандыкшылдыын илергейлээр.

ПЛЕНУМ БОЛГАН

ХАНОЙ. (СЭТА). Вьетнамның Коммунистиг партиязының ТК-зының пленуму болган. Вьетнам Социалистиг Республиканың Конституциязының төлевилелин пленум көрүп, чаа Конституцияны Национал хурал хүлээп алганының соонда ооң чүүлдерин амыдыралга боттандырарынче угланган хемчеглерни чугаалашкан деп, информастыг дыңнадыгда чугаалаан.

Конституция төлевилелиниң кол утказын ВКП ТК чүүлдүг деп көрген. Үндезин хоойлунуң чоң ортузунга калбак пропагандалаарының, хоойлужудулга системазын ажылдап кылыр, күрүне аппаратының, ол ышкаш хоойлуну камгалаарынга харысалгалыг органнарны сайзыраңгайжыдар талазы-биле ажылдарны күштелдирериниң чугулазын пленум онзалап демдеглээн.

Юридиктиг болгаш административтиг кадрларны белеткээриниң база оларның билиин бедидериниң, прокурор хайгааралын быжыглаарының чугулазынче ВКП ТК кичээнгейни угландырган. Партияның удуртур ролюн, Конституцияны болгаш хоойлу дүрүмнерин күүседир дээш партия комитеттериниң база партияның бүгү кежигүннериниң бедик харысалгалыг болуруң күштелдирериниң эргежок чугулазын айыткан.

Чаа Конституцияны хүлээп алыры Вьетнамга социалистиг хоойлуну быжыглаарынга, тургузуушкунга болгаш социалистиг демократияны сайзыраңгайжыдарынга чугула базым болур деп ВКП ТК-ның пленуму санаан.

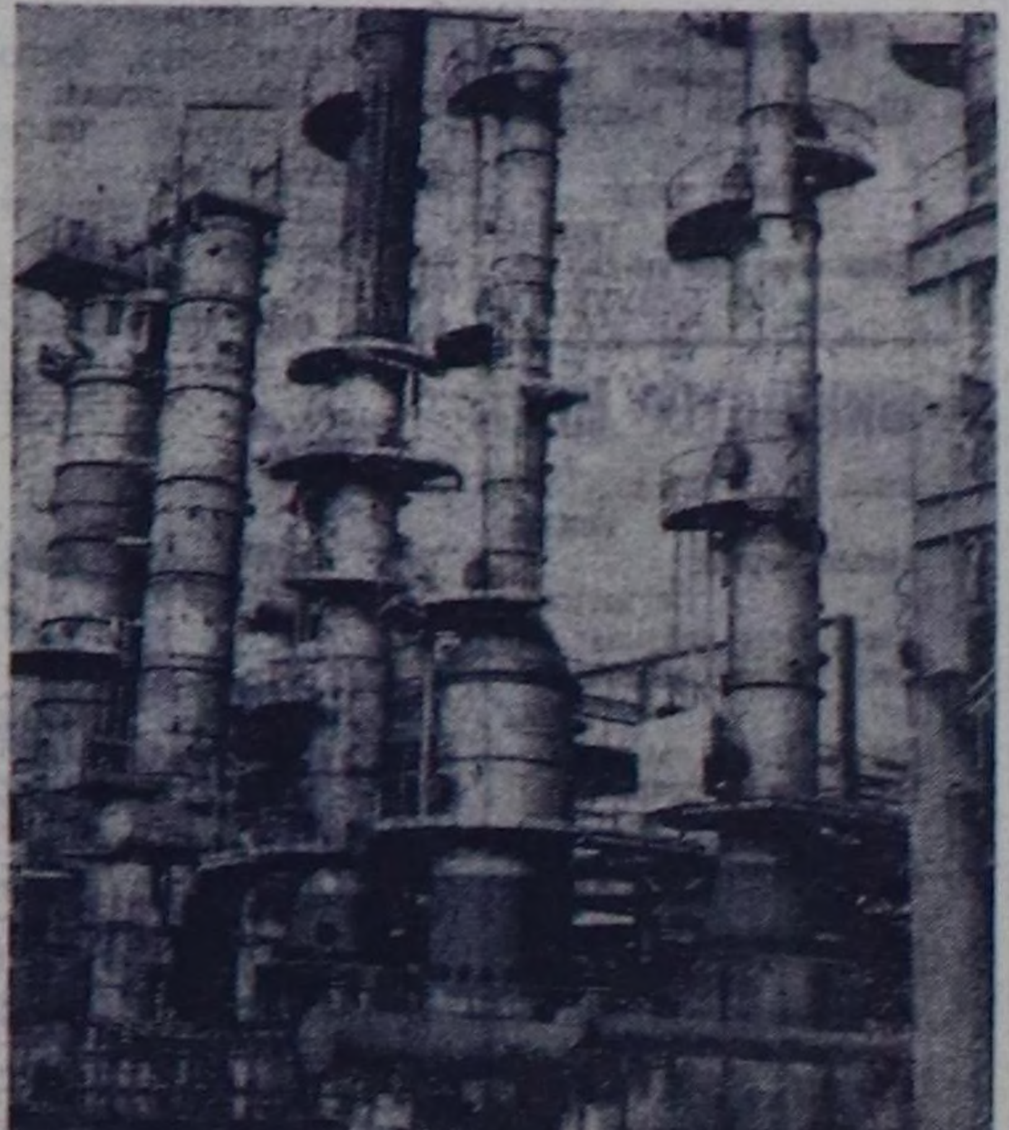

Объективте — Болгария

Болгар улус сайзыраңгай социалистиг ниитилелди тургузарынга улуг чедиишкиннерлиг. Бүгү чуртта БКП-ниң XI съездизиниң салган төөгүлүг сорулгаларын күүседири дээш шимчээшкиннин калбарган.

ЧУРУКТА: Бургас чоогунда нефтехимия комбинады. Ол дээрге Совет Эвилелиниң техниктиг деткимчези-биле тудуп тургускан 300 үлетпүр бүдүрүлгелериниң бирээзи-дир. Олар республиканың үлетпүр потенциалының үндезини болуп турар.

БТА—СЭТА-ның фотозу.

Н. ЧАУШЕСКУНУҢ ЧУГААЗЫ

БУХАРЕСТ. (СЭТА). Уезделерниң улус советтериниң депутаттарының Бухарестиге болган II съездизинге Румын компартияның Чиңгине секретары, Румынияның Президентизи Н. Чаушеску түңнел сөс чугаалааш, чурттуң социалистиг хөгжүлдезиниң чаа үезинче Румыния кирип турар деп демдеглээн. Румын экономиказынга сөөлгү чылдарда болган өскерлиишкиннерге, чедиишкиннерге болгаш шиитпирлеттинмээн айтырыгларга ол доктаап, улус советтериниң ажыл-чорудулгазы экономиканың, бүгү улустуң негелделеринге таарышкан турар ужурлуг дээрзин онзалап демдеглээн.

Комплекстиг программаны боттандырарынга, үр хуусаалыг кооперастаашкынга идепкейлиг киришпишаан, бистер Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүннери чурттар-биле кады ажылдажылганы калбаа-биле хөгжүдер ужурлуг бис деп, оратор онзалап демдеглээн. Ооң-биле чергелештир хөгжүп орар чурттар-биле, социал тургузуундан хамаарылга чокка, делегейниң бүгү күрүнелери-биле кады ажылдажылганы калбартыры эргежок чугула.

Делегей байдалының айтырыгларынга хамаарыштыр чугаалап тура, Н. Чаушеску тайбынның, дүшкүүрлүг чорукту чавырлдырарының болгаш национал хамаарышпас чоруктуң политиказын Румыния моон соңгаар-даа шиитпирлиг чорудар, чүге дээрге, чуртка социализмни тургузарын, делегейниң бүгү улустарының социал-экономиктиг хөгжүлдезин харын чүгле ооң-биле магадылап болур деп чугаалаан. Европага чаа ракеталарны сайгара тургузар дээн шиитпир дугайты Европаның өске-даа күрүнелери ышкаш, Румыния Социалистиг Республика ханы сагышсырап турар. Ол базымны болдурбас төлээде, бүгү-ле чүүлдерни кылыр херек кылдыр санап турар бис, ынчангаш чугаалажып кириптер деп Совет Эвилелиниң саналын бүрүн деткип турар бис.

Европага айыыл чок чорук болгаш кады ажылдажылга талазы-биле чөвүлел хуралдың киржикчилери күрүнелерниң төлээлекчилериниң белеткел ужуражыышкыны каш хүн мурнунда Мадридте эгелээн. Мадрид ужуражыышкыны көрдүнген хуусаазында эгелезин, дүшкүүрлүг чорукту чавырлдырарының политиказынга база Хельсинкиге ат салдынган документилерни боттандырарынга, хамыктың мурнунда чепсегленишкинни дүжүрериче, шериг талазы-биле дүшкүүрлүг чорукту чавырлдырарынче шилчииринге улуг түңнелдерни чедип алыын дээш ук ужуражыышкынның белеткели-биле холбаалыг бүгү айтырыгларга хамаарыштыр чогуур дугуржуушкунну чедип алыр боор деп идегеп турар бис.

Амгы беш чылдың онзаллаларын чедиишкинниг күүседир дээш, сайзыраңгай социалистиг ниитилелди тургузар болгаш коммунизмче чурттуң бурунгаар шимчээшкиниң талазы-биле партияның программазын амыдыралга боттандырар дээш Румынияның бүгү ажылчы чоннарынга кыйгырыгны съездиниң киржикчилери хүлээп алган.

ТАЙБЫҢ ДЭЭШ

БУДАПЕШТ. (СЭТА). Тайбынны быжыглаары болгаш дүшкүүрлүг чорукту чавырлдырарының херээн уламчылаары — Совет Эвилелиниң болгаш акы-дуңмалыышкы өске-даа чурттарның даштыкы политиктиг угланыышкынының үндезини-дир. Социалистиг дем каттыштырылга чурттарының боттуг тайбың саналдары ол буянныг сорулгаларны боттандырарынче угланган деп, Венгрия Улус Республиканың даштыкы херектер министерствозунуң күрүне секретары Я. Надь «Непсабадшаг» солунга бижээн.

Ниити-европа чөвүлел хуралының киржикчилери күрүнелерниң төлээлекчилериниң Мадридке болур ужуражыышкынынга хамаарыштыр Я. Надь делегейниң хөй-ниитизиниң калбаа-биле чүүлдүгзүнүп көргени чаа совет саналдарны боттандырары ужуражыышкынны эрттирериңге болгаш ооң түңнелдеринге боттуг салдарын чедирер ийик деп онзалап демдеглээн.

ШВЕЦИЯДА ПАРЛАТТЫНГАН

СТОКГОЛЬМ. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежневтиң «Бистиң угланыышкынывыс — тайбың болгаш социализм» деп чогаалдарының ийиги тому «Фрам» деп ном үндүрер чер швед дылда парлап үндүрген. 1976 чылдан 1980 чылга чедир үеде Л. И. Брежневтиң илеткелдерин, чугааларын болгаш чүүлдерин ол томда киирген.

Ол номнуң үнгенин чугула болуушкун кылдыр көрүп турар бис деп, ном үндүрер черниң удуртукчузу Г. Хейман чугаалаан. Политиканың болгаш күрүнениң шылгараңгай ажылдакчызы Л. И. Брежневтиң ол номда кирген чугаалары оңгу беш чылдың чылдарында социал-экономиктиг болгаш культура талаларынга Совет Эвилелиниң чедиишкиннериниң хемчээлдерин эки билип алырда швед номчукчуларга дузалаар. Л. И. Брежневтиң удуртулгазы-биле ажылдап кылдынган ССРЭ-ниң чаа Конституциязынга, сайзыраңгай социализмниң байдалдарында партияның, хөй-ниити болгаш профессионал организацияларның ажыл-чорудулгазының айтырыгларынга тураскааткан ажылдар бо номнуң материалдарының аразында көскү чери ээлеп турар.

Совет күрүнениң удуртукчузунуң делегей ажыл-чорудулгазы бүгү делегейде аажок улуг сонуургалды болдуруп турар деп, Г. Хейман чугаалаан. Тайбын болгаш делегейге кады ажылдажылга дээш, улустарның хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш улам ынайгы демиселдиң талазы-биле СЭКП-ниң XXV съездизинге хүлээп алдынган программаны амыдыралга боттандырарынче ол ажыл-чорудулга угланган. АКШ-тың болгаш НАТО-нуң агрессиг угланыышкынының түңнелинде нарыыдай берген делегейниң амгы байдалында Л. И. Брежневтиң ажылдары чаагай тура-соруктуң бүгү кижилеринге онза үнелиг. Боо-чепсекти эндере бүдүрерин болдурбазының эргежок чугулазын амгы үениң черле соңгаарладып болбас сорулгазы кылдыр чогум-на харын Совет күрүнениң баштыңы айыткан, тайбын болгаш дүшкүүрлүг чорукту чавырлдырары дээш демиселдиң өске-даа чугула угланыышкыннарын ол айыткан.

Европага ракета-ядролуг чепсекке хамаарыштыр айтырыглар талазы-биле чугаалажыышкыннар дугайында Совет Эвилелиниң чоокта чаагы саналдарын делегейниң хөй-ниитизи калбаа-биле чугаалажып турар ындыг үеде Л. И. Брежневтиң номун Швецияда парлап үндүрген деп, Г. Хейман түңнелинде чугаалаан. Ол саналдар Л. И. Брежневтиң өске-даа инициативалары ышкаш, улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарынче идегелдиг орук болуп турар. Ол инициативаларга барыын талакы чурттар боттуг харыызын бээр боор деп, тайбынга ынакшылдыг хөй-ниити манаар эргелиг.

Тайбың дээш улустарның Бүгү-делегей парламентизинге уткуштур

УЖУРАЖЫР ЧЕРИ — СОФИЯ

«Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлели болуңуң түрүп келген бүгү үжен чылдарының дургузунда организастаары эң чугула болгаш улуг шуулган болур» Тайбын дээш улустарның Бүгү-делегей парламентизиниң хемчээлин болгаш сорулгаларын Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң даргазы Ромеш Чандра ынчаар бедии-биле үнелээн. Ол шуулган Болгария Улус Республиканың найысылалы Софияга бо чылдың сентябрь 23-тен 27-ге чедир болуп эртер.

Делегейниң 120 ажыг чурттарындан барык ийи муң делегаттар болгаш аалчылар ол шуулганга киржир. Чүс-чүс эртемденнер, парламентарийлер, политиктиг болгаш хөй-ниити ажылдакчылары, инженерлер, ажылчыннар, башкылар, эмчилер Софияга чедип келгеш, тайбынның эң чугула айтырыгларын чугаалажып, шиитпирлээр. Тайбынның херээн камгалаарынга оларның дем каттыштырган күженишкиннери амгы үеде кажангызындан-даа артык онза чугула ужур-дузалыг болуп турар. Делегейниң амгы нарын үе-чадазында чавырлыышкынны дем каттыштырган бүгү күженишкиннер-биле камгалаарының, быжыглаарының, улам ханыладырының, а боо-чепсекти эндере бүдүрериниң моондактаарының чугула сорулгаларын хөй чурттарның төлээлекчилери ол улуг шуулганга чугаалажып көөрлер.

Тайбын дээш демиселчилерниң чугула ужуражылгазын эрттирери-биле София хоорайны Тайбынның Бүгү-делегей Чөвүлелиниң шилип алганы таварылга эвес. Сентябрьның сөөлгү он хонуунуң эгезинде ол шуулганның киржикчилерин чечектер-биле өөрүшкүлүг болгаш эвилеңи-биле Болгария уткуур.

Кайгамчык чаагай болгаш байлак бойдустуг Болгарияның эрткен төөгүзү хөй чылдарның дургузунда кадыг-дошкун болган. Даштыкының ажелекчилери ооң чонун боой тударын, культуразын узуткаарын, байлаан үптеп алырын хөй удаа оралдажып келген. Ынчалзажок болгарлар бодунуң чуртунга, ооң бойдузунга кызыгаар чок бердинген ынак болгаш даштыкының ажелекчилеринге удур маадырлыы-биле демисежип, оларның мурнунга кажан-даа мөгейбээннер.

Болгарлар бодунуң-даа Европаның-даа, делегейниң-даа төөгүзүн кончуг эки билир. Деңнелге чок бергелерни ажып эртер төлээде, улустар, кижилер кедергей улуг күженишкиннерни, чижелээр чуве чок маадырлыг болгаш шыдамыккай чорукту кылыры негеттинерин болгарлар база кончуг эки билир. Кижи төрелгетенниң төөгүзүнде шак ындыг маадырлыг чорукту болгар улустуң шынчы оглу Георгий Димитров кылган. Гитлерчи фашизм ону судтаарын, шажылаарын оралдашкан. Ынчалзажок эрес-дидим болгаш корткуш чок Димитров фашизмниң анаа белеткээн судун, фашизмни чаа дайынны бурууладыр талазы-биле делегей индири кылдыр хуулдуруп-кан.

Коммунист Димитровтуң фашизмге удур демисели тайбын дээш демисел-биле кезээде тудуш холбаалыг турган. Манаа хамаарыштыр бир ындыг чижекти айытпайн барып болбас. 1935 чылдың чайынында Москвага болган Коминтернниң VII конгрезинге белеткелдиң үезинде ол шуулганга кол илеткелге чугула чүүлдү Георгий Димитров саналдаан: «Белеткеттинип турар империалистиг дайынга удур ажылчы чоннарның улус массаларын баштаан ажылчын ангы ССРЭ-биле демнежип алгаш, чаңгыс аай болгаш шиитпирлиг демисежир болза, бүгү делегейге капитализмни бүрүн дужургуже чедир безин империалистиг дайынны болдурбайн барып болур» деп ооң саналдаазын Коммунистиг Интернационалдың Күүскомунуң конгресске отчеттуг илеткелинге киирген.

Тайбынның күштери дөртен бир чыл мурнунда делегейниң ийиги дайынының кыптыгарын өжүрүп шыдаваан. Ынаарга делегейниң үшкү дайынын болдурбайн, чайладыр күштер болгаш аргалар тайбынның талалакчыларында ам бар деп бүрүн бүзүрел-биле чугаалап болур.

...Янзы-бүрү үелерде авторларның менээ белек кылдыр берген номнарының аразында эң-не эргим үнелиг ном — Болгарияның Тайбын камгалалының национал комитединиң даргазы чогаалчы Георгий Димитров — Кошкиниң «Тайбың болу-ла камгалаттына бербес» деп ному болуп турар. Шынап-ла ындыг, Тайбынны камгалаар дээш мөгаг-шылаг чокка демисежир өртемчейниң тайбынга ынакшылдыг миллион-миллион кижилеринден негеттинип турар.

«Тайбынның парламентарийлери» — тайбың дээш демиселдиң Бүгү-делегей парламентизиниң киржикчилери чаа дайын айыылынга удур, тайбын дээш демиселге боттуг салыышкынын киирер.

Юрий КАЗАНОВ.
(ПМА).

К. ЭВРЕННИҢ ПАРЛАЛГА КОНФЕРЕНЦИЯЗЫ

АНКАРА. (СЭТА). Күрүнениң чаа баштыңы, Турцияның кол штавының начальниги, национал айыыл чок чорук чөвүлелиниң даргазы генерал Кенан Эвренниң парлалга конференциязы болган. Турцияга хамаатыы чазакты бо неделя дургузунда тургузар апаарын ол дыңнаткан. Чаа конституцияны база ажылдап кылыр болгаш конституция ассамблеязын тургузар.

Турция бүгү чурттар-биле харылзааларынга хамаарышпас чоруктуң, бот-эргениң, девискээрлерниң бүрүн бүдүн турарын хүндүлээриниң, иштики херектерни холгаарлашпастың принциптерин барымдаалаар деп, К. Эврен медеглээн.

Дүшкүүрлүг чорукту чавырлдырарының амгы байдалдарда солуттунмас кылдыр бодуунуң санап турары херекти Турция деткиир деп ол чугаалаан. Турцияның ат салганы политиктиг болгаш экономиктиг талаларга, ол ышкаш айыыл чок чоруктуң талазынга бүгү-ле ийи талалыг болгаш хөй талалыг дугуржуушкуннар күштүг болуп артар. НАТО-биле, ол ышкаш Европаның экономиктиг ниитилежилгези-биле харылзааларын Турция хевээр арттырар.

Бистиң бүгү кожаларывыс-биле чаагай харылзааларны болгаш үре-түңнелдиг кады ажылдажылганы тудары бистиң шынчы күзелдивис-тир деп, К. Эврен демдеглээн. Бүгү делегейге тайбынны болгаш айыыл чок чорукту камгалаары база быжыглаары дээш онза харысалгалыг күрүне болур Совет Эвилели бистиң кожаларывыстың аразында онза черни ээлеп турар.

Турци-грек чөрүлдээлерни ийи талалыг чугаалажыышкыннарның аргазы-биле чептүг шиитпирлээрин К. Эврен деткиин чугаалаан. Ийи общинаның удуртукчуларының аразынга чедип алдынган дугуржулгаларның эрге-хемчээлдеринге киир айтырыг шиитпирлеттинген туруп болур деп идегелин ол илергейлээн.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Шериг эрге-чагыргаларының удуртулга чериниң төлээлекчилериниң чугааларын барымдаа болдургаш, АП агентилелдиң Анкарадан дыңнатканы езугаар алырга, ол эрге-чагыргалар чаа хамааты чазакты эң чоокку үеде тургузар деп кордал салып турзажок, чуртка хамааты башкарылгаже бүрүн ээп кирериңге чедир чыл ажыг үе негеттинер чадавас кылдыр медеглеп турарлар.

Ол-ла чугаалардан алырга, национал айыыл чок чорук чөвүлели сентябрьның төнчүзүнге чедир тускай шериг трибуналдарын тургузар, олар эргилде үезинден бээр хоругдаттырган политиктиг ажылдакчыларны болгаш террористерни шиидер.

ПАРИЖ. Ажыл соксаткан балыкчыларның чыскаалын тарады сывырарынга француз полиция аар докпактарны ажыглаан. Далайга балыктаарының айтырыгларын харылап турар транспорт министерствозунуң бажыңының чанынга өзүлүг сегиржип алышкын болган. Элээн каш кижи балыгланган. Полицияның дерзии үүлгедиишкиннеринге килеңнээшкиннин демдээ кылдыр чыскаалганнар Парижтиң Сена хемниң оң талакы эриинде шимчээшкинниң кудумчуларны дуй тургулапканнар.

ЧУРУКТА: полицияның чыскаалганнарже халдаашкыны.

ИРАН-ИРАК ЧӨРҮЛДЭЭ

БАГДАД. (СЭТА). Басра, Дияла, Амара хоорайларының чоогунда ирак армияның туруштарын болгаш кызыгаарның таныыыл черлерин артиллерия-биле боолаарын Иранның шериглери үргүлчүлеп турар деп, Ирактың камгалал министерствозунуң төлээлекчизи медеглээн. Ханакин болгаш Амара хоорайларының районнарын иран ужар чүүл хөй удаа бомбалаан деп ол медегелде айыткан.

Мандали хоорайны боолаарынга харыы кылдыр Иранның девискээринде чурттакчылыг Сумар деп черни боолаар дугайында Ирактың шериг командылалы дужаал берген.

Ирактың девискээрлерин дедир эгидип алыр дугайында чурттуң удуртулгазының шиитпирин күүсетпишаан, Ирактың шериглери Таустун, Ар-Рашидтиң болгаш Ас-Сафарияның быжыглал черлерин ээлеп алган деп, ол төлээлекчи дыңнаткан. Танкылар боолаар ракеталарны салып үндүрер установканы болгаш ийи шериг машиназын база хөй санныг боо-чепсекти Ирактың шериглери ираннардан хунаап алган.

Школа болгаш амыдырал

БОЙДУСТУҢ ӨҢНҮКТЕРИ

Күс келген, бүгү-ле дүжүт бышкан. Аныяк натуралистерниң ажыл-херектери күскү үеде улам көвүдээр. Өстүрген дүжүттү ажаап алыр, чамдыктарын кышкы үеде дузап, шыгжаар-даа болгай. Картофельди, свёкланы, огурецти, помидорну, морковьту хөйнү ажаап ап турар.

Аныяк натуралистер станциязының бөлгүмнеринде киржип турар уруглар боттарының чорудуп келген дуржулгаларының түңнелдерин ам үндүрүп турары бо. Эрткен чай дургузунда ажыктыг ажылдарны хөйнү кылганнар. Олег Моңгуш, Валя Бушуева, Саяна Хомушку олар помидорнуң сорт шенелдезин чоруткан. Бир бөлүк уруглар морковьту шинчилээн.

Уруглар өстүрүп тараан бүгү-ле чүүлдериниң дүжүдүн ажаап ап турар. Оларның өрүшкүзү-даа кончуг, чүге дээрге ажыктыг ажыл-херектер кымны-даа өөртүр, сорук кирер болгай. Бөлгүм удуртукчузу Нэля Александровна Гусева уругларны сонуургадып, янзы-бүрү беседаларны чорудуп, хөрзүннүң канчаар болбаазыраарынга өөредип келген.

Сад ажылының талазы-биле бөлгүмнерин Галина Алексеевна Пешкова удуртуп турар. Ооң бөлгүмнеринде тозан ажыг уруглар кирип турар. Аныяк садчылар бо чылын кара чимистиг рябинаның өзүмнерин тарып олуртканнар. Ранет, чыжыргана, инек-караа, кызырак-карааның дүжүдү чаагай болган. Сибирьниң черлик яблонязы удавас чимизин бере бээр. Ооң чимистерин амдызында кыжын куштарга бээр.

Ногаа культураларының үрезиннерин өстүрер бөлгүм бо чылын бир-ле дугаар ажыттынган. Чедиги классчылар Алёна Нефедова, Фрида Роот, Оля Пономарева олар станцияның бөлгүмнеринде дөрт чыл хире болганнар. Олар бо чылын морковьтуң, согунаның, свёкланың болгаш өске-даа хөй чылдыг ногааларның үрезиннерин өстүргеннер. Үрезиннерни кыжын пакеттерге суккаш, республиканың чамдык школаларынче чорудар деп турарлар.

Күс дүшкен-даа болза сальвиялар, георгиннер безин амдаа чечектелбишаан. Янзы-бүрү астралар база айырач чараш. Партияның XXVI съездизинге тураскааткан төп клумбаны оң-баазын чечектер шыпкан. ССРЭ-ниң улустарының найыралынга тураскааткан клумба база-ла онзагай көстүр. Уруглар боттарының өстүрүп алган чечектеринге ынак, оларны доктаамал ажаап турарлар.

Чечектерниң үрезиннерин чыырынга, оларның өзүмнерин хайгаараарынга, черле ынчаш бойдустуң каас-чаражын магадап, аңаа хандыкшыырынга станцияда кээп турар уруглар онза сонуургалдыг. Ам школа-интернатта өөренип турар Лиля Чымба, Марина Жданова, Оксана Мартынова, Люда Даргат, Эля Бюрюлбаа олар хостуг үелеринде маңаа бола келирлер.

Бора-тоолайлар өстүрүп турар уругларда ажыл-ла хөй. Оларны чемгерер, клеткаларны аштап арыглаар, узун кыштың дургузунда оларга бээр чем курлавырын көөннеп алыры база белен эвес. Янзы-бүрү чашпан аймаа, будук-бүрү дээш, сигенни белеткеп ап турарлар.

Станцияда аныяк ботаниктер Алтайның эртемденнериниң даалгазын ёзугаар ажылдап турарлар. Оларның аразында харылзаа моон соңгаар-даа уламчылаар.

Бойдус камгалалының талазы-биле улуг ажылды уруглар чорудуп турар. Ук билиглерни пропагандалап тарадырынче сагыш салдынган. «Бойдустуң аныяк өңнүктериниң» радиоклуву ажылдаа-ла он беш чыл чеде берген. Клубту башкарып турар Таня Гусева, Серёжа Пискунов-үнүштер болгаш дириг амытаннар дугайында хайгааралдар-биле республиканың школачыларын таныштырып, бойдус камгалалының дугайында даалгаларны берип турар. Ол ышкаш сонуургактарның клуву база он чыл хире ажылдап турар. Уруглар чагаалажып харылзажып турарлар. Аңаа күзелдиг школачылар шупту киржип болур. Улуг-Хем, Каа-Хем, Чөөн-Хемчик районнарының школачылары ында идепкейлиг киржип турарлар.

Аныяк натуралистер ам күскү ыяш олуртулгазынга белеткенип, маңаа кыш эрттирер куштарга чем белеткеп, келир чылын үнүштер тарып өстүрер шөлүн белеткеп эгелээрлер.

М. ФИЛИМОНОВА.

ЧУРУКТАРДА: аныяк ботаниктер бөлгүмүнүң удуртукчузу Л. С. Каликулина (ортузунда) Виктор Канарейка болгаш Лена Ямина-биле патессоннар чыып турары; үшкү классчы Оля Баскакова ранеткалар ажаап ап тур.

А. ЗАЙЦЕВТИҢ фотолары.

Бичиилерниң чугаазы

КӨВҮКТЕР

Хөөреп багкан көвүктерни
Көрүп каггаш, бичии дуңмам
Чаптанчыг чаш үнү-биле
«Чарааларның хөйүн!» — дидир.
Аяар ону дозуп алгаш,
Адыжынга салыксадым.
«Чараа-дыр ол, аныйм» — дээштин
Чаптанчыгбай тутпайн-даа-дыр.

ЭМЧИ

— Урананың авазы дег
Школаже углап бар чор.
Бир-ле катап чанган оаар
Бисти чүге шинчип келбес?
— Шинчиир болгаш хынаар эмчиң
Шөлээлеп ап дыштанып тур.
— Садиктеп чоруп турргаш,
Шаа тене берген-дир аа.

О. БАВУУЖАП.

БИЖИПТЕР МЕН

Авай угбам бир-ле номдан
Айтып берген үжүктерни —
А-ны, О-ну солуннардан
Амыр тыптар апарган мен...
Бодум адым саазынга
Бораштаптап апарган мен.
Шак-ла мынчаар бижиир мен.
«ШАИЧ-ООЛ...» номчунар даан.
Кырган-авам ону көргеш:
—Школага баар сен-дээр
Кырган-ачам шала чиктиг
Кылчаш кынгаш. хүлүмзүрүүр.

О. КАҢ-ООЛ.

ТААННАРНЫҢ ХАЙЫ

Кичээлдер доостурга, бирги классчылар күскү арыгже экскурсиялап чораан. Башкызы кара шаар таанларже айыткаш:

— Каш-тыр, санап көрем, Дарыймаа — деп баштактанып айтырган.

Дарыймаа:

— Бирээ, ийи, үш...— дээш алаага берген.— Аңаа турбастар ышкажыл, кыйбынайнып-ла турар.

— Каш-тыр ча-а?—деп, башкы хүлүмзүрээн.

— Эмнежок-тур, башкы— деп, ол шыңын сөглээн.

Кичээл эгелээн. Ол эртен Дарыймаа келбээн.

Кичээл орту кирип чорда эжик соктаан. Дарыймаа хенертен бо чылбыртып кирип келген. Өөрү шупту олче көрнү берген, башкы база. Дарыймааның арны өрт кыза хона берген. Улуг кара карактары-биле өөрүн эргий көре каапкаш, бажын шала халайтып, идиктериниң баштарын кайгап, шыгырт турупкан. «Озалдаарга ындыг-дыр, болуруңаш-өөрү безин өттүр кайгай бээр. Чүге орук аксынга чыглыр таанар бээр» деп бодап турган.

— Чүге озалдадың, Дарыймаа—деп, башкызы кээргеп, чымчак үн-биле аар айтырган.

Ол ам-на бажын сертек көдүрүп кээп:

— Дүгде чыраа кажаада олургулаан таанар санап турдум, башкы, каш-даа катап санадым, чүгле тоска чедир санадым, оон ыңай хоржок-тур, томаанныг олурбастар ышкажыл: чамдыктары бичии ушкаш дедир кээп чалгыннарын сыллырт кылдыр хонуп-даа аар, цирк артистери ышкаш, кажаа кырлап ынай-бээр, карыштыр-солуштур, маңнажыр-даа —деп, карактары кыптыгып, ажыт-чажыт чок чугаалаан.

Башкы бажын чайгаш, хаваан туттунуп, чырыын чырташ кылгаш, демги-ле өөжүм үнү-биле:

— Олуруп ал, Дарыймаа— дээн...

Оозу олудунче әлейтип чоруй баргаш, өөжүм олуруп алган.

К. ЭНЕР-ООЛ.

Быжыг билиг дээш

Мөңгүн-Тайга районнуң школалары эрткен 1979-1980 өөредилге чылында өөредилге программазын 99,7 хуу күүсеткен болгаш өөреникчилер-биле кижизидилге ажылын мурнуку чылдарның деңнелинден экижиткен. Школаларда мурнакчы башкыларның саны чыл бүрүде өзүп турар. Хоочун-даа, аныяк-даа салгалдың башкылары бодунуң ажылынга мергежип, хөй-ниитиниң ажылынга идепкейлиг киржип турар. Оларга Т. С. Донгак, Т. Д. Сүрүң, М. М. Хомушку, С. Б. Дандар (Мугур-Аксы ортумак школазындан) К. Комбу, С. Кула, М. Сайын, К. Хертек (Мөген-Бүрен ортумак школазындан) олар хамааржыр. Районда ниитизи-биле 32 башкы 100 хуу өөредилгени чедип алганнар.

Өөреникчилер чайгы дыштаныышкынга үезинде ниитиге ажыктыг күш-ажылга идепкейлиг кирипкен. Чижээ, Мөген-Бүрен ортумак школазының өөреникчилери 120 кубометр оттуг ыяшты белеткээн, 14 тонна дуктуг кыргып, 25 тонна сигенни белеткээн болгаш дыка хөй туулбуну кылган.

Чедип алдынып турар чүүлдер-биле чергелештир өөредилгениң шынарының-даа, септелге-даа талазы-биле чедир кылдынмаан чүүлдер хөй. 1979-1980 өөредилге чылында доосаан өөреникчилер орус дылга, математика болгаш өске-даа эртемнерге быжыг билиг албааны илерээн.

Өөреникчилерниң бүдүрүлге бригадалары районда амдаа тургустунмаан. «Малчын» совхозка чазын дөрбен ажыг өөреникчи ажылдап турган боттуг удуртулга чогундан тарап чана бергеннер. Чаа өөредилге чылында школачыларның күш-ажылчы кижизидилгезин болур-чогууру-биле организастаарынче сагыш салыры күзенчиг. Ажыл-агый удуртукчулары бүдүрүлге өөредилгезин организастаарынга бүгү талалыг дузаны көргүзери албан.

Чаа өөредилге чылынга белеткелге база четпестер тургулаан. Башкылар бажыңнары чедишпес. Ылаңгыя Мөген-Бүрен школазында бо талазы-биле айтырыг берге. Мөген-Бүренде-даа, Мугур-Аксында-даа чамдык башкыларның чурттап турар бажыңнары таарымчалыг эвес. Черле ынчаш башкыларның оран-бажың-биле хандырылгазынче чогуур кичээнгей салыры чугула болуп турар-дыр.

Д. ЧЫМБА.

РСФСР-ГЕ ШАҢНАЛДЫГ ЧЕРНИ ЭЭЛЭЭН

Улуг-Хем районнуң Булуң-Терек ортумак школазында спортчу секциялар хөй. Хостуг хүреш секциязы үш чыл мурнунда ажылдап эгелээн. Ында дыка хөй оолдар хаара туттунган. Бо үе дургузунда ук секцияның киржикчилери район, республика масштабтыг маргылдааларга доктаамал киржип, көскү чедиишкиннерни чедип алган. Школаның хостуг хүреш командазы бо олимпийжи чылда районнуң бирги чери дээш эрткен маргылдаага ийиги черин бүзүрелдиг-биле чаалап ап, республиканың «Урожай» эки тура спорт ниитилелиниң спортчу маргылдаазынга районун төлээлээр эргени алган. Ол улуг, харысалгалыг маргылдаага команда үшкү түңнелди көргүскени шыырак белеткелдиң херечизи болур.

Түс-түс деңзи лайы-биле шылгарап турарлар кайы хөй. Бирги разрядчы 10-гу классчы Валерий Байыр-оол эрткен чазын Липецк хоорайга болуп эрткен РСФСР-ниң «Урожай» спорт ниитилелиниң элээди оолдар ортузунга түңнел маргылдаазынга шаңналдыг черни ээлээн. Ол ышкаш Роман Дыртыкпан, Аркадий Кызыл-оол, Александр Комбу, Андрей Түлүш киришкен маргылдааларының шуптузунга чедиишкинниг хүрежип келгеннер. Школаның спортчулары ам башкызы Учас Нэксылович Бүрбүжаптың удуртулгазы-биле бир бичежек чайгы стадионну дерип алыр сорулганы салгаш, чогуур ажылдарны кылып кирипкен.

Чаңгыс школадан ийи медээ

АЖЫЛ-ИШКЕ ДАДЫККАННАР

Булуң-Терек ортумак школазының бүдүрүлге бригадазы 3 чыл бурунгаар тургустунган. Бо чылын бригада 3 га шөлде картофель, 1 га черде ногаа тараан. Ниитизи-биле чай дургузунда бригадага 7, 8, 9 класстардан 97 өөреникчи ажылдап чайлаан. Түңнелинде чаагай капустаны өстүргеш, ооң 8 тоннazын школа столоваязынга дужаапкан болгаш 3 га чедир картофельдиң эки дүжүдүн ажаап алыр деп турар. Оон ыңай бригада чайын совхозтуң мал чеминиң белеткелинге база киржип, 11 тонна будук-бүрүнүң база 15 тонна эки шынарлыг сигенни белеткеп берген. Бригада кежигүннеринден 9-ку классчылар Юра Монгуш, Орлан Кожагa, Вася Даржай, Аля Араптан, онгу классчылар Роман Дыртыкпан, Аркадий Кызыл-оол, Урана Дамба, 8-ки классчылар Алеша Эртине, Галя Номчай дээш өскелер-даа эки ажылдаан.

Школачылар хөй-ниитиниң малының чем белеткелинге киржилгезин соксатпайн, сентябрь айның баштайгы хүннеринде Кара-Тал дужунда ортулукка 15 тонна сигенни кезип белеткээн. Бүдүрүлге бригадазының ажылдажыр эрткен чайгы аңгы-аңгы сезоннарында башкылар Базыр Сатович Арап, Николай Ичинович Монгуш, Луктуг Хертекович Будаакай билдилиг удуртуп келгенинден үстүнде чедиишкиннер чедип алдынган.

Н. МОНГУШ.

Е. ЕВТУШЕНКОНУҢ УРАН ФОТОКАМЕРАЗЫ

ТБИЛИСИ. (СЭТА-ның корр.). Тбилисиниң чурукчулар бажыңында ажыттынган делгелге Евгений Евтушенконуң чогаадыкчы талантызының чаа талазын көрүкчүлерге ажыткан.

Совет Эвилелиниң республикаларын болгаш делегейниң хөй-хөй чурттарын эргип кезээң шүлүкчүнүң орук демдеглелдери бооп ийи чүс хире фоточогаалдар — орус ховуларның пейзажтары, Сибирьниң карак четпес делгемнериниң хевирлери — шүлүкчүнүң төрээн чериниң чуруктары, Грузияның дээрже бедип үнген суургалары, сагыш-сеткилге дээп турар янзы-бүрү амыдыралчы этюдтар, даштыкының фотоиледирелгелери кирип турар.

— Уран фотография, поэзия дег, амыдыралды мерген илередир аргаларлыг, чүгле бир таварылгада илередиишкинниң чепсээ сөс болур, а өске таварылгада — фотоаппарат боор турар. Бо делгелге орус поэзия-биле ханы холбаалыг Грузиядан эгелээнинге өөрүп турар мен — деп, Евгений Евтушенко чугаалаан.

Тбилисиниң соонда делгелге-биле Сухуминиң, Таллинниң, Риганың, Иркутскиниң, Москваның чурттакчылары таныжар. Ооң соонда ону Францияның, Англияның, АКШ-тың, Японияның фото уран чүүлге хандыкшылдыгаары сонуургаар.

Чемпионга ЭСМ безин уттурган

ВЕНА. (СЭТА). Австрияның эң улуг банкыларының бирээзи «Кредитанштальтының» Венаның төп кудумчузу Грабеңеде туруп турар бажыңының делгем залынга чоннуң ынчаар хөй чыылганын шагдан бээр кым-даа көрүп көрбээн. Улуг сонуургалдыг шыдыраага хары угда хөй кижи-биле ойнаарының сеансызы: Австрияның шыдыраа федерациязының чалаапкан ёзугаар мында чеде берген делегей чемпиону Анатолий Карповтуң чурттуң хөй-ниити, политиктиг болгаш культура бөлүктериниң билдингир төлээлекчилери-биле болгаш... ол банкының күчүлүг электроннуг санаалга машиназы-биле хары угда оюну хайныктырган. Бистиң алдаржаан шыдыраачывыс биле электроннуг мээниң аразынга 13-кү хөлге чидиг болгаш солун демисел кыптыккан. Машина эгезинде шиитгиш удурланыышкынны көргүскен. Ынчалзажок делегей чемпионунуң мерген болгаш шалыпкын көштерн ЭСМ-ниң «аймаарадыпкан» болгаш ол хары көштер тыппайн баргылаан. Түңнелинде машина аштырганының ак тугун «көдүрген». Арткан он ийи хөлдерге Карпов база тиңдеп үнген.

ДҮЖҮТТҮ ӨРТТЕН КАМГАЛААР

Чаа дүжүт — чоннуң байлаа. Ону ажаап турар үеде өрт айылындан камгалаары онза чугула. Тараа культураларын кестирип, бастырып, сайгарып база сөөртүп турар үелеринде өрт болу берип болурунуң онзактары эвээш эвес. Тараа сыпта хевээр турда өрт болур таварылгалар тургулаан. Моон ужурунда дүжүт ажаалдазынга киржир бүгү механизаторлар, чолаачылар болгаш ажылчыннар тускай сургаалдаларны эрткен турар. Оон аңгыда ажаап алыышкын эгелээр мурнунда оларны өртү болдурбазының баш удур хемчеглери-биле таныштырар, өрт болган таварылгада түс-түс кижилерниң күүседир хүлээлгелерин база хуваап, даандырган турар ужурлуг.

«Көдээ ажыл-агый тракторларынга, бодуу чорууур машиналарынга болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарынга болгаш дериглелеринге озал-ондак чок болурунуң чаңгыс аай негелделеринге» дүүштүр дүжүт ажаалдазынга киржир бүгү комбайннарның, тракторларның, автомашиналарның болгаш өске-даа агрегаттарның ажылдадырга болгаш кывар чүүл чоруур системалары, механизмнерниң, шимчедикчилерниң үзээшкиннери хынаттынган турар. Маслозу болгаш кывар чүүлү дамдылаар, баты үрелик, электри дериглелери шын эвес техниканы эдип албайн ажаалдага кириштирип болбас. Моторларның ыш үнер трубалары немелде чаштанчы өжүрүкчүлери-биле дериттинген турар.

Дүжүт ажаалдазында киржип турар бүгү машина-техниканы ээлчег санында маслодан болгаш доозундан аштаар, моторларның ыш үндүрер трубаларын болгаш чаштанчы өжүрүкчүлерин арыглаан турар. Подборщиктиг комбайннарның подборщигиниң диштери барабанның хавынче киргеш, ону назыткеш, тарааны өрттендире берип болурун шыңгыы хайгаараар. Бир эвес чырык азы ыт медээлери камгалакчы муфталарының изий бергенин көргүзе берзе, комбайнер ооң чылдагаанын дораан тыпкаш, чайладып алган соонда, ажылдаар ужурлуг. Комбайнның бүгү белдирлериң, ылаңгыя ооң моторун саваан хоюундан хүн бүрү арыглаар херек.

Комбайннарның, тракторларның болгаш автомашиналарның кывар чүүл бактарын, моторларын өжүрүп каан турда, дүжүдүн ажаап турар черден дашкаар долдурар, ол үеде таакпылап, чырыткы кылдыр ажык отту херглеп болбас. Бактар ажыр куттуна берген таварылгада кывар чүүл төгүлген черни арыглаар, бактарны чодар. Ажылдадыр шимчедикчилерлиг тракторларны кезип турар шөлден дашкаар моделдирип алыр. Тракторларның, машиналарның болгаш өске-даа агрегаттарның турар черин тараа шөлүнден 30 метрден ырак кылдыр тускайлап тургузар. Оларны долгандыр бир метр калбак кылдыр чарган турар болгаш хоорзадан, кургаг оът-сигенден болгаш өске-даа кывынчал чүүлдерден арыглаар.

Ажаап алыышкын чорып турар шөл бүрүзүнүң булуңнарынга белен кылдыр таарыштырган аңдазыннарны тургускан турар болгаш оларның турар черлерин ырактан-на көстүп турар демдектер-биле айыткан турар. Өрт болу берген таварылгада оларны тракторга кошкаш, өрт болган черни долгандыр дораан чаргаш, өрттүң оон ыңай өскүүрүн болдурбас ужурлуг.

Тараа мооннээр болгаш арыглап, кургадыр шаңнарны суг помпалары азы хол насостары-биле, суглуг доскаарлар-биле, кочалдар, хүүректер, ширбиништер, өрт плбектери болгаш өске-даа чүүлдер-биле четчелээн турар. Шаңнарны дүрген кывынчал чүүлдерден ыргылчу аштаар, изиг хүннерде суттарып болур. Шаңнарда ажылдап турар бүгү шимчедикчилерни өртке удур хемчеглерниң негелделерин ёзугаар дерип чепсеглээн турар.

Мал чемнерин белеткээринге болгаш сөөртүрүнге киржип турар машина-техникаларга, кижилерге негелде, дүжүт ажаалдазында киржип турарларга база-ла ындыг негелделерни салып турар.

Н. ДРЕСВЯННИКОВА,
өртке удур хайгаарал ажылдакчызы.

СЭКП обкомунуң марксизм-ленинизм университединиң бүгү салбырларынга кичээлдер октябрь 1-де 18 шакта эгелээр.

ЭРГИМ НОМЧУКЧУЛАР!
«ШЫН»
солунну чагыдып алынар.
Чылда чагыдылганын өртээ 6 рубль.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ

СЕНТЯБРЬ 19-ТА
БИРГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

10.00—«Үе». Информастыг программа. 10.35—Эртенги сула шимчээшкин. 11.00 — Ч. Диккенс — «Эдвин Друдтуң чажыды». Хөй сериялыг телешии. 3-кү сериязы. 12.25—«Кубаның чалыы назыны». 13.20—Медээлер. 13.25—16.05—Чапсар. 16.05—Медээлер. 16.25 — «ГДР-биле». Кинопрограмма. 17.05 — «Орус чугаа». 17.35—«Шуптузун биликсээр мен». Киножурнал. 17.45—«Шыдыраа школазы».

КЫЗЫЛДАН

18.45 — Телемедээлер. 18.30 —«СЭКП-ниң XXVI съездизин төлептиг уткуул». Ыяш ажыл-агый эргелелиниң начальниги М. А. Гаковтуң чугаазы. 18.40 —Киножурнал. 18.50—«Октябряттар». Дамчыдылга. 19.20 —«Тываның неделязы». Информастыг программа.

МОСКВАДАН

19.35—«Тоол аалдап келди». «Сооолгү бүрү». Мультфильм. 20.15—Бөгүн делегейде. 20.30—«Ыяш болбаазырадыр комбинаттар». Эртем-тайылбырлыг фильм. 20.55—«Эдвин Друдтуң чажыды». Хөй сериялыг телешии. 4-кү сериязы. 22.30—«Үе». Информастыг программа. 23.05—Бөгүн делегейде. 23.50—01.05 — Останкино студиязында аныяктар кежээзи.

ИЙИГИ ПРОГРАММА
МОСКВАДАН

18.15—«Металлдың тывылгазы». Череповецтиң металлургия заводунуң дугайында телеочерк. 18.35 — «Аныяктарның чогаадылгазы». 19.05 — «Москва чоогунуң ужуражылгалары»

КЫЗЫЛДАН

19.35—20.40— «Иркутскиниң тоогузу». Телешии. 2-ги сериязы.

агаар

Республиканга болгаш Кызылга шоолуг эвес булуттаар. Соңгу-чөөн чүк угланыышкынныг хаттың секундада дүргени 1-6 метр чедир күштелир. Агаарның температуразы 13-18, Кызылга 16-18 градус чылыыр.

Хөрзүнге дүне доңаттаар.

Редактор В. С. ШАРАВИН.

КИНО

СЕНТЯБРЬ 19-ТА

«НАЙЫРАЛ» «Аар суг» 9.30, 11.20, 13.10, 16.50 (узаткан), 21.00, «Биче черден келген Мария» 15.00 шактарда.

«ПИОНЕР»: Киночылынды 9.10, 10.40, «XX чүс чылдың дээрбечилери» 12.00, 15.40, 17.30, 21.40, «Артистиң байырлажыр гастролю» 13.50, 19.20 (узаткан) шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Харылзаачының маанаар» 15.00, 16.50, 18.40, 20.30 (узаткан) шактарда.

«ВОСТОК»: «Таныш эвес херээжен кижи» (2 сериялыг) 14.40, 17.20, 20.00 шактарда.

«МИР» Культура бажыңы: «Сактып тур сен бе» 20.30 (узаткан) шакта.

Редакцияның адрези: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажың № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-63, редакторнуң оралакчыларының 2-35-24, 2-31-75 харысалгалыг секретарының 2-23-35, секретариаттың 2-23-35, партийжи амыдырал болгаш совет тургузуг килдистериниң 2-37-13, пропаганда килдизиниң 2-31-75, культура килдизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый килдизиниң 2-21-47, үлетпүр килдизиниң 2-31-75, чагаа килдизиниң 2-41-27 информация килдизиниң 2-20-60, корректорларның 2-27-41, бухгалтерияның 2-12-45, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 17866. Чагыг № 2478.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садыының талазы-биле эргелелиниң типографиязы (Кызыл. Щетинкин болгаш Кравченко кудумчузу, бажың №-1)

ТС—01380.